

riport

HETI HÍRMAZIN
XIII. ÉVF. 15. (519.) SZ. OKTÓBER 25.

Ki költözik
a Cotroceni-be? **AKTUALIS**

Ruanda: béke
a halál után **HÁTTÉR**

Keserű időutazás
az Aranykorba **THALIA**

Vörösmarty diákelőadásban

Bartókos olvasat

vígjáték két részben

Neil Simon A
NAPSUGÁR
FIÚK

rendező: PARÁSZKA MIKLÓS

C S Í K

JÁTEKSZÍN

CSÍKSZEREDA
ÖNKORMÁNYZATI
SZÍNHÁZA

jegypénztár: 0266-314472
www.csikijatekszin.ro

tartalom

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Műzli, Hír plusz komment
Szűcs László: Szellemjárás

AKTUÁLIS

8–10 Cseke Péter Tamás: Ki költözik a Cotroceni-be? – elnökválasztási esélylatolgatás

RIPORT

11–13 Tasnádi-Sáhy Péter: Temesvár, előássák a múltat – közműfelújítás régészeti feltárással

TÁRSADALOM

14–15 Kustán Magyar Attila: Zenék, zöldek, suliszesztek – 4. Szociológus Napok

INTERJÚ

16–17 Cseke Péter Tamás: Van kakaó az erdélyi fiatalokban – Antal Lóránt, az RMDSZ európai parlamenti képviselőjelöltje

RIPORT

18–19 Tasnádi-Sáhy Péter: Szabadulj, ha tudsz!

20–21 Parászka Boróka: Válaszok az idegenkérdésre – EP-kampány Németországban

HÁTTÉR

22–23 Ady András: Hoz-e változást az afgán elnökváltás?

24–25 Parászka Boróka: Ruanda, béke a halál után

JELENSÉG

26–27 Kustán Magyar Attila: Mit ér a humor, ha erdélyi magyar?

28–29 Szabó Réka: A valóság józan fanatikusai – a debreceni DESZKA fesztiválról

HISTÓRIA

30–32 Szilágyi Aladár: Vendégjárás az Árpád-korban (2.) – Dr. Zsoldos Attila

MOZIMUSTRÁ

33 Kustán Magyar Attila: Játék a fantáziával

TÉKA

34 Parászka Boróka: József Attila: second hand – Valachi Anna könyvéről

THALIA

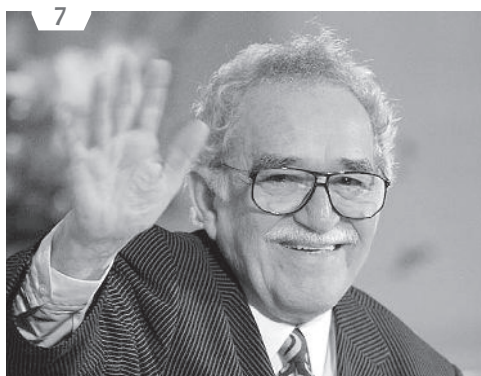
35 Simon Judit: Új Vörösmarty-olvasat a Bartókban – Csongor és Tünde diákelőadás Temesváron

36–37 Simon Judit: Késérő időutazás az Aranykorba – Csoma Judit vendégjátéka

TERRA

38 Králik Lóránd: Sziget a világ végén 30.

CÍMLAPFOTÓ: MOLNOS ANDRÁS

ERDÉLYI RIPORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 15. (519.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADEμία ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADAI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Ombudsmannak választotta a bukaresti parlament a két ház együttes ülésén Victor Ciorbea volt miniszterelnököt.** A Nép Ügyvédjének nevezett tisztségre a kormányzó Szociáldemokrata Párt jelölte a politikust. A szavazást az ellenzék törvényhozóinak távollétében bonyolították le, akik azért vonultak ki az ülésremből, mert a kormányoldal tiltakozásukat figyelmen kívül hagyva jelölt ombudsmant. Az ombudsman az egyedüli személy, aki alkotmányossági óvással megakadályozhatja egy sürgősségi kormányrendelet azonnali hatályba lépését.

■ **Nagy Szabolcsot jelölte a Szatmár megyei RMDSZ abba a képviselői körzetbe, amely egy lemondás miatt hónapok óta üresen áll, s amelyen május 25-én időközi parlamenti választást tartanak.** A 31 éves újságíróból lett politikus jelenleg önkormányzati tanácsos és az RMDSZ megyei szervezetének ügyvezető elnöke. Bár a körzet lakosságának csak 40 százaléka magyar, Nagy Szabolcsnak jó esélye van az egyszerű többség megszerzésére, mert a román pártok több jelöltet állítanak.

■ **Jogerősen öt évre nemkívánatos személlyé nyilvánította Romániában Mikola Bélát, az Új Magyar Gárda tagját a bukaresti legfelsőbb bíróság.** A korábban Marosvásárhelyen élő Mikola Bélát március 20-án őrizetbe vették a lakásán, és autóban a román-magyar határhoz vitték. Az ellene indult eljárással egy időben másik három magyar állampolgárt is kitiltottak Romániából, köztük a Jobbik két képviselőjét. A román belügy a március 10-i marosvásárhelyi autonómiatüntetés után intézkedett a négy magyar állampolgár ellen.

Nem téma Tőkés

Nem kívánnak foglalkozni Tőkés László személyével, Erdélyt nem a volt püspök, hanem az RMDSZ képviseli Erdélyben, fogalmazott Kelemen Hunor. A szövetségi elnök nem kívánta kommentálni azt a hírt, hogy Tőkés László a Fidesz európai parlamenti listájának harmadik helyére került. Mint fogalmazott, ez Tőkés és a Fidesz döntése volt, a választásokon kettős állampolgárok pedig nem adhatják a voksukat magyarországi listára. Arra az MTI-n megjelent mondatra, amely szerint Tőkés „jelöltségéről egyeztettek az RMDSZ-szel is”, Kelemen azt mondta: Erdélyt nem Tőkés László, hanem az RMDSZ képviseli. „Tőkés László Tőkés Lászlót képviseli a Fidesz listán”. Kelemen aggasztó jelenségnek nevezte a Jobbik magyarországi megerősödését. „Legyen szó bármilyen szélsőségről, zavart keltenek nem csak egy állam szintjén, hanem az Európai Unión belül is” – fogalmazott. Megjegyezte: „néhány újságírótól eltérően” tudták, hogy a Jobbik Erdélyben nem rendelkezik erős bázissal, ezt a választások pedig igazolták is.

Nem folytatja Borbély

Borbély László, az RMDSZ politikai alelnöke (fotó) nem vállalt vezető politikai tisztségeket. Az MTI-nek elmondta: nem áll szándékában teljesen visszavonulni a politikából, tanácsaival továbbra is segíteni szeretné az RMDSZ munkáját, de azt már eldöntötte, hogy a szövetség 2015-ben esedékes tisztújító kongresszusán nem pályázik újabb alelnöki tisztségre, és újabb képviselői mandátumra sem jelölteti magát. A politikus a generációváltás szükségességével magyarázta tervezett háttérbe vonulását. „Ez a 25 év annyi elégtételt nyújtott nekem a politikában,

hogy ezek után tudni kell azt mondani: jöjjenek mások” – nyilatkozta. Hozzátette, a döntést személyesen hozta meg, senki nem sugallta, hogy vissza kellene vonulnia. A hatvanéves Borbély László az egyik alapítója az RMDSZ-nek. Egy ciklust leszámítva mindvégig parlamenti képviselő volt, jelenleg a képviselőház külügyi bizottságát vezeti. 1996-tól több kormányban is miniszteri vagy államtitkári tisztségeket töltött be.

Könnyen nyerne a Kondukátor

Megnyerné az államfőválasztást Romániában Nicolae Ceaușescu, a huszonöt éve

kivégzett kommunista diktátor, ha indulhatna a novemberi voksoláson – közölte a *Jurnalul Național* című, kormánypárti lap, egy szociológiai felmérést ismertetve. A kommunizmus iránti nosztalgiáról az IRES intézet készített tanulmányt április elején. A válaszadók 69 százaléka mondta azt, hogy rosszabbul él, mint 1989 előtt, és csaknem ugyanennyien (66 százalék) meg vannak győződve arról, hogy az emberek ma is megválasztanák Ceaușescut államfőnek. Arra a kérdésre, hogy ők maguk megszavaznák-e a Kárpátok Géniuszát, ugyanannyian válaszoltak igennel, mint nemmel (46 százalék). Ezek az arányok messze magasabbak, mint ahányan Románia bármely jelenlegi politikusára voksolnának. Az IRES legutóbbi mérése szerint a válaszadók 31 százaléka szavazna Victor Ponta miniszterelnökre, 12 százalékuk Crin Antonescu liberális pártelnökre. Arra a kérdésre, hogy mi jut eszükbe a rendszerváltás előtti időszakról, a legtöbb válaszadó (23 százalék) a „munkahelyek biztonságát” jelölte meg. Vasile Dâncu szociológus a kommunizmus iránti nosztalgiát azzal

műzli

Ponta bevonult

A kormánypalotából a védelmi minisztérium épületébe költöztette az irodáját a miniszterelnök. Victor Ponta döntését azzal magyarázta: így könnyebb nyomon követni, hogy kik fordulnak meg a dolgozószozájában.

A védelmi tárca épülete ugyanis katonai egységnek számít, ahol szigorúan nyilvántartják a ki- és belépő személyeket. A kormányfő szerint a pontos nyilvántartásra azért van szükség, mert a napokban közvetve azzal gyanúsították meg az ügyészek, hogy az előzetes letartóztatásban lévő Adrian Duicu volt Mehedinți megyei tanácselnök a miniszterelnöki irodában követte el a befolyással történő üzérkedés bűncselekményét.

Mit tehetett volna, máshol nem hitték el neki, hogy van befolyása?

magyarázta, hogy az emberek jelenlegi személyes érvényesülésük és „megszépülő fiatalkori emlékeik” alapján ítélik meg a korszakot. A szociológus szerint ez nem jelenti azt, hogy az emberek ne tudnának elvonatkoztatni saját helyzetüktől, és társadalmi szempontból értékelni a korszakot. Ezt jelzi az, hogy a legtöbben az 1989-es rendszerváltást jelölték meg Románia legkiemelkedőbb történelmi eseményeként, míg az 1918-as Gyulafehérvári Határozat a második helyre szorult a rangsorban.

Az elnök az autonómia ellen

Traian Băsescu államfő szerint, aki autonómiát akar Romániában, az az ország alkotmányába és a román államiságba ütközik. Az államfő egy kétórás televíziós interjúban a riporter kérésére kitért a székellyöldi autonómia-törekvésekre. „Az autonómia alkotmányellenes. Nem lehet tárgyalni róla, még akkor sem, ha az Európa Tanács parlamenti közgyűlésén történt szavazás után most szelet fogott az etnikai alapú autonómia híveinek a vitorlája” – utalt az államfő az Európa Tanács határozatára. Románia továbbra is egységes államként határozza meg önmagát, és bárki, aki autonómiát akar, a román alkotmányba, és értelemszerűen a román államba ütközik – tette hozzá. Meggyőződése szerint Románia most olyan helyzetben van, amikor az önkormányzatok

autonómiájától is visszafelé kell lépnie, mert a megyei önkormányzati vezetők saját birtokuknak tekintik megyéiket. Băsescu szerint a Hargita vagy a Kovászna megyei tanácselnökök semmiben nem más, mint Konstanca vagy Mehedinti megye vezetője. „Ők is alárendeltségi viszonyban tartják a megyei tanács pénztől függő polgármestereket. Ők is ugyanúgy viselkednek, mint a románok” – tette hozzá.

Genfi kompromisszum

Megállapodás született az ukrán válság megoldására összehívott genfi négyoldalú találkozón a feszültség enyhítését célzó lépésekről. John Kerry amerikai, Szergej Lavrov orosz és Andrij Descsica ukrán külügyminiszter, valamint a Catherine Ashton (fotó), az Európai Unió kül- és biztonságpolitikai főképviselője bő hét órán keresztül tanácskozott, hol négyoldalú, hol kétoldalú megbeszéléseken. Az egyeztetések után Lavrov és Kerry bejelentette, a négy fél megállapodott a béke és nyugalom megteremtését célzó menetrendben. „Megállapodtunk abban, hogy minden félnek tartózkodnia kell az erőszaktól, a provokatív cselekedetektől. Elítéljük és visszautasítjuk a szélsőséges, a rasszizmus és a vallási türelmetlenség, ideértve az antiszemitizmus minden megnyilvánulását” – mondta Lavrov, aki a válság megoldását célzó konkrét lépések között sorolta fel a törvénytelen fegyveres csoportosulások leszerelését, a törvénytelenül elfoglalt épületek és közterek kiürítését, illetve amnesztia nyújtását a megmozdulások résztvevőinek, kivéve a köztörvényes bűnelkövetőket.

Moszkva támogatni fogja az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) ukrainai küldöttségének a szembenálló felek közötti

hír+komment

Radikálisan csökkentené a vékony nejlonzacskók számát szerdán elfogadott állásfoglalásával az Európai Parlament. 2017-ig a 2010-es szint felére, 2019-re pedig ahhoz képest nyolcvan százalékkal csökkentenék az 50 mikronnál vékonyabb, a környezetet leginkább szennyező nejlonzacskók számát. Ezt termékdíjak, piaci korlátozások vagy akár tilalom bevezetésével is elképzelhetőnek tartják az EP képviselői. Az indoklás szerint a vastagabbakkal ellentétben ezeket a vékony szatyrokat az emberek szinte sosem használják egynél többször, és rögtön a szemétkerülnek. Becslések szerint minden európai polgár évente 198 nejlonzacskót használ, és ennek 90 százaléka a vékony fajtához tartozik. Az Európai Bizottság becslése szerint 2010-ben 8 milliárd ilyen zacskó került a szemétkerülbe. A tiltással nagyjából annyit érnek, mintha köteleznék a használatát.

párbeszéd megteremtésére irányuló tevékenységét. Lavrov leszögezte, Oroszország nem akar csapatokat küldeni Ukrajnába, az ugyanis ellentétes lenne alapvető érdekeivel. Az amerikai külügyminiszter sikernek nevezte a Genfben elért megállapodást, de hangsúlyozta, hogy a szavakat tetteknek kell követniük.

Bukaresti aggodalmak

Moldova és Románia is elítélte a Dnyeszteren túli szakadár terület (Transznisztria) parlamentjének döntését, amely egyhangúlag kérte az orosz hatóságokat: ismerjék el a terület függetlenségét, majd tegyék

lehetővé Oroszországhoz való csatlakozásukat.

Hivatalosan a Moldovai Köztársasághoz tartozik a magát függetlennek tartó, de mások által el nem ismert szakadár terület. A román külügy támogatja a Moldovai Köztársaság álláspontját, amely szerint ez a döntés semmibe veszi a Dnyeszter-melléki konfliktus rendezésére irányuló folyamatot és Moldova területi épségét.

Bukarest aggodalommal vette tudomásul a Dnyeszter-melléki törvényhozás döntését. Bukarest szerint az ukrán helyzetre való tekintettel valamennyi félnek konstruktív magatartást kellene tanúsítania, tartózkodva az ilyen egyoldalú döntésektől.

Traian Băsescu államfő kijelentette, hogy Románia támogatni fogja Moldova területi épségének megőrzését. Szerinte az Európai Uniónak gazdasági szankciókat kell bevezetnie Oroszországgal szemben, ha bebizonyosodik, hogy Moszkvának szerepe volt az „Ukrajna keleti részének biztonsága ellen elkövetett merényletekben”. A szankciók között említette az orosz gázimport tilalmát. Szerinte Európa öt-hat éven belül függetleníteni tudja magát az orosz gáztól.

röviden

■ Az Európai

Rendőrakadémia az Egyesült Királyságból Magyarországra költözik az Európai Parlament döntése alapján, s már összelebegkezheti működését Budapesten. Az intézmény feladata, hogy a vezető beosztású rendőrtisztek képzését végző tagországi oktatási intézmények között együttműködési hálózatot teremtsen, továbbá ösztönözze a határon átnyúló bűnüldözési együttműködést. Létrehozásáról 2000 decemberében döntöttek a tagországok. 2010 óta a CEPOL igazgatója is magyar, Bánfi Ferenc személyében.

■ **Harmadik helyre került az RMDSZ az EP-választások szavazási lapjain.** A sorsolást két szakaszban ejtették meg, előbb azok az alakulatok kerültek az urnába, amelyek most is jelen vannak az Európai Parlamentben. A szavazólap első helyére a Demokrata Liberális Párt került, utána a belőlük kiszakadó Népi Mozgalom Pártot sorsolták. Az RMDSZ mögött a sort a Szociáldemokrata Párt és a Nemzeti Liberális Párt zárja. A sorsolás második szakaszában a többi párt sorrendjét döntötték el.

■ **Megszavazta a szenátus azt a törvénytervezetet, amely minden romániai várost kötelez arra, hogy egyik utcáját a nemzeti ünnep dátumáról, 1918. december elsejéről nevezze el.** A jogszabály valamennyi megyeszékhely önkormányzatát arra kötelezi, hogy a nemzeti ünnepén hivatalos ceremónia keretében emlékezzen meg a három román fejedelemiség egyesüléséről. Az ellenzéki szenátorok bírálták a tervezetet. Marinică Dincă szerint a törvény „parancsba adja” december 1-je megünneplését. Dumitru Oprea szerint a jogszabály a helyi önkormányzatok autonómiáját csorbítja.

▷ **Európai mandátumbecslés**

A friss közvélemény-kutatási eredmények szerint az Európai Néppárt az elmúlt hetekben átvette a vezetést az európai szocialistáktól a május végi európai parlamenti választás előtt. A korábban publikált eredmények még teljes mandátumegyenlőséget mutattak a két európai pártcsalád között; mindkét nagy politikai erő 212-212 mandátumot kapott volna. A legújabb állás szerint a néppárt 222, a balközép pedig 209 mandátumot szerezne. A liberálisok támogatottsága is csökkent, a korábbi prognózis 85 helyett már csak 60 helyet jósol számukra. A jelenlegi EP-ben 58 képviselővel a negyedik legnagyobb frakcióval rendelkező zöldek viszont kis párttá zsugorodhatnak, 38 mandátumot vetített előre nekik a becslés.

Nagy növekedésre számíthat az Egységes Európai Baloldal/Északi Zöld Baloldal frakciója; most 35 képviselőjük van, a választások után az előrejelzés szerint 53 mandátumuk lehet.

Ítélet Verespatak-ügyben

Újabb bírósági ítélet hátráltatja a Rosia Montana Gold Corporation (RMGC) kanadai-román társaságot a tervezett verespataki bányanyitásban. A Kovászna Megyei Törvényszék első fokon érvénytelenítette azt az iratot, amellyel a Szebeni Regionális Környezetvédelmi Hatóság 2011-ben kedvezően véleményezte az RMGC területrendezési tervét. A pert elindító Alburnus Maior Egyesület szerint a véleményezés hiányában a verespataki önkormányzat nem bocsáthatja ki azt a térségi területrendezési tervet, amely elengedhetetlen a bányanyitáshoz.

Az RMGC illetékesei a Bursa napilapnak elmondták,

a sepsiszentgyörgyi ítélet nem akadályozza a térségi területrendezési terv elfogadását, hiszen az ítélet még nem jogerős, fellebbeztek ellene. A társaság folytatja a bányanyitás előkészítését.

Átment a csődtörvény

Elfogadta a parlament a kormány által kezdeményezett új csődtörvényt, amely a Ponta-kabinet várakozásai szerint megnehezíti az adóelkerülést és nagyobb védelmet biztosít a hitelezőknek.

A kormány szerint sok vállalkozó visszaélt a régi csődtörvény rendelkezéseivel, és a fizetésektől való nyilváníttatás eljárása mögé bújva elkerülték az adófizetést, illetve számos hitelezőt károsítottak meg. Az új jogszabály ez utóbbiaknak biztosít nagyobb védelmet.

A csődtörvényt a kormány már tavaly elfogadta sürgősségi kormányrendelet formájában, de azt az alaptörvénybe ütközőnek nyilvánította az alkotmánybíróság. Akkor kételyek merültek fel azzal kapcsolatban, hogy az új rendelkezések a sajtószabadságot korlátozzák, de a taláros testület egyebek mellett az éppen erre vonatkozó cikkely miatt nyilvánította alkotmányellenesnek a rendeletet.

A kormány ezt követően kivette az alkotmánybíróság által kifogásolt cikkelyt, és törvénytervezet formájában terjesztette a jogszabályt a parlament elé. Az ellenzéki Nemzeti Liberális Párt és a Demokrata Liberális Párt vezetői bejelentették: megtámadják az alkotmánybíróságon a törvényt, amelyet februárban elutasított a szenátus, de a végső döntési jogkör a képviselőháznak volt.

Repült a kormányfő

Románia számíthat szövetségeseire, amikor határainál folytatódik az Ukrajna elleni

agresszió – jelentette ki Victor Ponta miniszterelnök (fotó) az aranyosgyéresi katonai repülőtéren, azt követően, hogy a Dacian Viper 2014 nevű amerikai-román közös légi hadgyakorlaton maga is több mint félórát repült egy amerikai F-16-os harci gép fedélzetén.

Ponta a román légierő egyenruhájában jelent meg a kifutópályán, és a másodpilóta helyére ült be az amerikai pilóta mögé a kétüléses harci gépen. Politikai ellenfelei eddig is előszeretettel emlegették „másodpilótaként” a miniszterelnököt arra utalva, hogy politikai karrierje előtt navigátorként vett részt raliversenyeken.

Az április 10-17-e között több mint 200 román és 250 amerikai katona részvételével lezajlott közös légi hadgyakorlaton a román fél MiG-21 LanceR típusú, az amerikai légierő pedig F-16-os repülőgépekkel vett részt. Románia hamarosan 12 használt F-16-ost vásárol Portugáliától, amelyeket 2017-től állítanak hadrendbe.

Új sztrádaszakasz 2015 végére

Az Aranyosgyéres–Marosvásárhely közötti sztrádaszakasz megépítésére 315 millió eurót különítettek el uniós pénzekből. A közbeszerzési eljárások májusban indulnak be, az

Országos Útügyi Igazgatóság tervei szerint 2015 végére be is fejezik a megközelítőleg 50 kilométeres útszakaszt, amely azt jelentené, hogy Marosvásárhelytől Gyaluig autópályán lehet majd közlekedni – jelentette be Borbély László, az RMDSZ politikai alelnöke.

Az RMDSZ kezdeményezésére a kormány újra prioritásai közé tűzte az észak-erdélyi autópálya kivitelezési munkálatait. Ennek értelmében az Országos Út- és Autópálya-építő Társaság idei költségvetéséből 256,5 millió lejt fordítanak az autópálya munkálatainak folytatására. Ez az összeg a Berettyószéplak–Bors közötti útszakaszra van előirányítva, a közbeszerzési munkálatok hamarosan elkezdődnek.

Összességében az autópálya költségvetése 2016-ig eléri az 1,14 milliárd lejt, ami azt jelenti, hogy 2015-ben 379,9 millió lejt, míg 2016-ban több mint 510 millió lejt kell a projektre elkülöníteni.

Búcsú Marqueztől

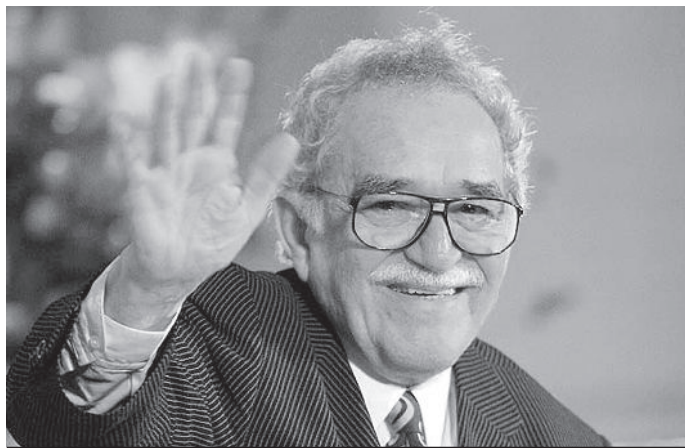
Elhunyt Gabriel García Márquez Nobel-díjas kolumbiai író (fotó). Márquez 87 évesen, súlyos betegeskedés után érte a halál Mexikóban. Az író évek óta visszavonulva élt a nyilvánosságtól.

Márquez kezdetben egy kolumbiai napilap riportereként dolgozott, később külföldi tudósítónak Rómában, Párizs-

ban, Barcelonában, Caracasban és New Yorkban. Az ötvenes években kezdett el publikálni, első figyelmet érdemlő munkája az *Egy hajótörött története* volt, amelyet 1955-ben cikksorozatként jelentetett meg. A mágikus realizmus kiemelkedő alakjának munkáját egyaránt nevezték fikciónak és nemfikciónak, az *Egy előre bejelentett gyilkosság krónikáját*, amely egy vérboszú történetét meséli el, és a *Szelem a kolera idejént*, ami szülei szerelméről szól. Több műve is a „García Márquez-világegyetemben” játszódik, visszatérő szereplőkkel, eseményekkel és településekkel. Képzőereje és ironiája beleillik a sajátos latin-amerikai légkörbe, a maga teremtette Macondo „mikrotársadalmába”, ahol több regénye is játszódik. Érdekes García Márquez humanizmusa: még a kevésbé pozitív, sőt kifejezetten negatív alakoktól sem tudja megtagadni a rokonszenvet és az együttérzést.

Leghíresebb regénye, a *Száz év magány* 1967-ben jelent meg (magyarul 1971-ben), és több mint tízmillió példányban kelt el.

2002-ben adta ki önéletrajzi könyvét, egy háromkötetesre tervezett mű első részét. Ez magyarul *Azért élek, hogy elmeséljem az életemet* címmel 2003-ban jelent meg. García Márquez 1982-ben regényeiért és novelláiért megkapta az Irodalmi Nobel-díjat.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Szellemjárás

Ha hinni lehet a felméréseknek, Ceaușescu elvtárs már az első fordulóban megnyerné az őszi elnökválasztást, ha idős kora – januárban töltötte be a 96-ot –, illetve sajnálatosan korai halála nem akadályozná ebben. Igaz, a szakmájában akadnak kilencvenen túli aktív szakemberek, lásd a 92 esztendőes zimbabwei Robert Mugabét.

Azért ez a képzeletbeli kétharmad nem lenne sétagalopp. Félő, hogy az agg főtitkár feltámadását követően nehezen viselné a hírtelevíziós szerepléseket, emlékezhetünk, humora csapnivaló, szónoki stílusa egysíkú, ráadásul még a Băsescu féle népfürdőzés sem állna jól neki, folyton attól rettegne, hogy valaki hozzáér. Nem beszélve arról, mennyire idegen lenne a nép legszeretettebb fiának a többpárti demokrácia a szabad sajtóval. Igaz, ezen könnyen segíthetne, hozatna pár tanácsadót a magyar közmédiától.

Annak sem örülne, hogy vetélytársai nyomására az ANI vagyonosodási vizsgálatba kezdene, igaz, arról is lehetett a minap olvasni, hogy megsemmisítik a Ceaușescu família eladhatatlannak bizonyult személyes javait. Pedig annó senkinek sem kellő kacatok mellett arany vízcsapokról is lehetett hallani. Tartok tőle, még a DNA is venné a bátorságot, s elkezdene a rokonok és családtagok körében kutakodni, nepotizmust, korrupciót feltételezve.

Leginkább arra lennék kíváncsi, hogy az államfői teendőihez negyedszázad után visszatérő Ceaușescu elnök úr elvtárs mit tenne a munkahelyteremtés, a teljes foglalkoztatottság érdekében, amit a kutatások szerint szeretett népe leginkább elvárna tőle. A nehézipar felélesztéséhez aligha találna elegendő külföldi tőkét, az áruhiány újbóli bevezetésével pedig hazavágná a kereskedelmi szektort, sorra zárnának be a hipermarketek. Talán magyar mintára próbálkozhatna egy nagyszabású közmunka-programmal, újabb csatornákat építve a Dunán.

Közben egyre ingerültebben tapasztalná, hogy az Európai Bizottság mindenbe belekötögy. – Ezek rosszabbak, mint Gorbacsov – mondogatná, s mindennek a tetejébe még a magyarokkal is kezdenie kellene valamit. Elmehetne egy székelgyföldi medvevadászatra, mielőtt betiltaná a helységnek kisebbségi használatát.

A néhai pártfőtitkár elméleti győzelme túl a leszakadó rétegek érthető nosztalgiáin, a kiszámíthatóság utáni vágyakon, a teljes román politikai elit csődjéről és bizalomvesztettségéről tanúskodik. Azt jelenti, hogy a majdani valódi győztes nem érezhet maga mögött masszív társadalmi támogatottságot. Pedig a mai választók egynegyedét koruk miatt már nem igazán foglalkoztatják elhelyezkedési gondok, míg több millió fiatalnak nincsenek élő emlékei az Aranykorszakról. Mégis őt sírják vissza. A hamis nosztalgia és az emléknélküliség így is királycsináló lehetne. Kész szerencse, hogy ez csupán fikció, a való világ kínálatában maradnak nekünk a nosztalgiától mentes alkalmatlanok. Akik közül a legügyefogyottabb demokrata is messze jobb, mint a legtehetségesebb diktátor.

Ki költözik a Cotroceni-be?

Miért halogatja Victor Ponta kormányfő elnökjelöltsége bejelentését? Megismétlődhet-e a szlovák forgatókönyv a romániai elnökválasztáson? Indít-e az RMDSZ jelöltet? CSEKE PÉTER TAMÁS politikai elemzőket kérdezett az idei államfőválasztásról.

A rendszerváltás utáni Romániában még soha nem volt annyi kérdőjel az államfő megválasztása előtt hét hónappal, mint az idén. Öt éve áprilisban már nyilvánvaló volt, hogy a második forduló a baloldal jelöltje, Mircea Geoană szenátusi elnök és az első mandátuma végét járó jobboldali Traian Băsescu között dől el. Ez még akkor is igaz, ha Geoană jelölését hivatalosan csak májusban jelentette be a Szociáldemokrata Párt (PSD), a jelenlegi államfő pedig októberig várt indulása megerősítésével. Most a baloldalnak még félhivatalos jelöltje sincs, a jobboldalon pedig az EP-választások felülírhatják a jelenlegi állást.

Baloldalon minden szem a PSD-elnök Victor Pontára szegeződik. Pártjának vezető politikusai a Szociálliberális Szövetség (USL) felbomlása és a liberálisok kormányból való kilépése óta többször – suttogva korábban is – hangoztatták, hogy a kormányfőnek az ország legnépszerűbb politikusaként (lásd *keretes írásunkat*) vállalnia kell a jelölést. Pontának ez több okból sem akaródzik, és az európai parlamenti választás utánra ígéri döntését. Azt mondta, „49 százalék esélyt” ad arra, hogy induljon ősszel, és az elmúlt hetek-

Antonescut és Pontát egymás ellen fordították érdekeik

„Függetlenül attól, hogy az RMDSZ milyen alkukat köt más pártokkal a választás előtt, nem biztos, hogy választói arra a jelöltre szavaznak, akire kéri” (Székely István)

ben megnevezett több olyan politikus – a korábbi államfőjelölt Mircea Geoană, Sorin Oprescu bukaresti főpolgármestert és a Călin Popescu Tăriceanu volt kormányfőt –, akik szerinte méltó ellenfelei lehetnek a jobboldal jelöltjeinek.

Jobboldalon a helyzet egyértelműbb: a Nemzeti Liberális Pártnak (PNL), a Demokrata Liberális

Pártnak (PDL) és a Polgári Erőnek (FC) is van már bejelentett jelöltje, Crin Antonescu, Cătălin Predoiu, illetve Mihai Răzvan Ungureanu. Felmérések szerint a legesélyesebb Antonescu, aki azonban közölte: lemond a PNL éléről és a jelöltségről is, ha pártja 20 százalék alatti eredményt ér el május 25-én. Politikai pletyka szintjén a liberálisok jelöltje-

Paloták (h)arcai

Ismét elmérgesedett az államfő és a kormányfő vezette Szociáldemokrata Párt (PSD) viszonya. Olyannyira, hogy a PSD büntetőjogi feljelentést is tett az ügyészségen, mert Traian Băsescu szerintük megfenyegette és megszorította egyik szenátorukat. A vádhatóság azonban nem indított eljárást, arra hivatkozva, hogy az alkotmány szerint az elnöknek teljes körű mentelmi joga van. A feljelentés előzménye, hogy – Victor Ponta szerint – az államfő „maffiózó stílusú fenyegetőzéssel” próbálta megfélemlíteni egy tévéinterjúban a Băsescu-család földvásárlását vizsgáló parlamenti különbizottságot, amikor annak egyik tagjáról, Gabriela Firea szenátorról megjegyezte: jobban tenné, ha polgármester férjének gyanús ügyeire figyelne, „mert megeshet, hogy este már nem találja otthon”. Ponta felkérte a koalíciót alkotó pártok honatyáit, írják alá mindannyian a feljelentést. Kelemen Hunor miniszterelnök-helyettes, szövetségi elnök közölte: az RMDSZ minden fenyegetést és zsarolást elítél, de a szövetség frakciója nem foglalt állást arról, hogy testületileg csatlakozzék a feljelentéshez: ezt az egyes törvényhozók saját belátásra bízta. Hozzátette: ő maga nem írja alá a feljelentést. Az utóbbi hetekben egyébként Băsescu és Ponta éles támadásokkal, kölcsönös vádaskodásokkal próbálták lejáratni egymást a választók előtt: ennek része az is, hogy újabban börtönnel fenyegetik egymást.

Az egyik jobboldali jelölt: Cătălin Predoiu

ként felmerült Klaus Johannis neve is, azonban ezt a forgatókönyvet maga Antonescu cáfolta: szerinte Nagyszeben polgármestere nem akar indulni az elnökválasztásokon, viszont kiváló kormányfő lehet. A PNL elnöke nem várt segítséget kapott Băsescu távozó államfőtől, aki őt a jobboldal legesélyesebb jelöltjének nevezte.

Az RMDSZ dilemmái 1996 óta valamennyi elnökválasztáson állított jelöltet az RMDSZ, azonban még nem döntötte el, hogy idén is él-e ezzel a lehetőséggel. Székely István főtitkárhelyettes szerint addig nem is döntenek, amíg a jobb- és baloldalon le nem tisztul le a kép a jelöltek tekintetében. Ha végül úgy döntenek, hogy jelöltet állítanak, ez a politikus egész biztosan Kelemen Hunor szövetségi elnök lesz – mondta az *Erdélyi Riportnak*.

Székely szerint az RMDSZ dilemmája az, hogy ha nem állít elnökjelöltet, akkor e „képlekeny” helyzetben a magyar szavazatok olyan jelöltet juttathatnak be a második körbe, aki egyébként veszítene. „Kétesélyes a második körbe kerülő jelöltek személye. Nem lenne szerencsés, ha ezt a magyar szavazatok döntenék el. Ez amellet szól, hogy az RMDSZ-nek önálló jelöltje legyen” – véli a főtitkárhelyettes. Szerinte a döntéskor azt is szem előtt kell tartani, hogy a magyar választók – elsősorban a székelyföldiek – nehezen adják szavazatukat egy baloldali jelöltre. „Tehát függetlenül attól, hogy az RMDSZ milyen alkukat köt más pártokkal a választás előtt, nem biztos, hogy választói arra a jelöltre szavaznak, akire kéri. Ez korlátozza az RMDSZ mozgáskörét, s azt a logikát erősíti, hogy első körben legyen jelöltünk, akkor is, ha eredménye elmarad az etnikai aránytól” – tette hozzá.

A mentor példája A politológus szerint a május 25-i EP-választás után tisztul le a kép. „A pártok számára az elnökválasztás a fontos, az EP-választások a főpróbát jelentik. Ennek eredménye látlelete a pártok támogatottságának, és kiindulópont lehet különböző szövetségek, koalíciók megkötésére” – magyarázta. Ugyanakkor bizonytalansági faktornak nevezte, hogy az elnökválasztás

Mihai Răzvan Ungureanu volt kormányfő is ringbe szállna ősszel

„hús-vér személyekről” szól, nem pártokról. „Lehet azt mondani, hogy a pártok szavazóbázisa nagyjából elfogadja az adott párt által jelölt személyeket, de ez nem megy automatikusan. Nem lehet zárójelbe tenni a jelölt arcélét, karakterét, habitusát. Traian Băsescu a legutóbbi két választást úgy nyerte meg, hogy pártjának nem volt többsége” – érvelt a politológus.

Székely István szerint Ponta nem azért halogatja döntését az elnökjelöltségről, mert Robert Fico szlovákiai kudarcának forgatókönyve (*lásd keretes írásunkat*) romániai megismétlődésétől fél, inkább mentora, Adrian Năstase 2004-es bukása riaszthatja el. A volt miniszterelnök is egy négyéves kormányfői mandá-

tumot követően maradt alul tíz éve a jelenlegi államfővel szemben. „Ne felejtjük, Pontát Năstase hozta be a politikába, a jelenlegi miniszterelnök politikai nevelőapja volt. A mentorával történtek forgatókönyve elgondolkodtató: sikeres kormányfőből lett bukott elnökjelölt, majd elítélt személy” – mondta a politológus.

Az elemző szerint „nagyon világos” az is, hogy Ponta egyszerűen nem akar most államelnökjelölt lenni. „Még olyan körülmények között sem akarna, ha tudná, hogy nyer. Ponta még fiatal. Ha megnézzük az eddigi államfőket, Ion Iliescut, Emil Constantinescut és akár Traian Băsescut – aki semmi jelét nem mutatja annak, hogy vissza szeretne vonulni –, mindegyiküknek a politikusi karrierjük megkoronázása, méltó lezárása volt az elnöki mandátum. Ez nem lehet vonzó egy fiatal, karrierje elején lévő politikus számára” – fogalmaz Székely István.

Ami a jobboldali jelöltekkel illeti: a politológus nem hisz abban a forgatókönyvben, hogy Crin Antonescu helyét Klaus Johannis venné át. Emlekeztetett arra, hogy Antonescu vezetésével a liberálisok néhány hete azért vonultak ki a kormányból, mert az alkotmányjogi reform nélkül megmaradt az erős államfői tisztség Romániában, s ezt a szociáldemokraták – az eredeti egyezség ellenére – úgysem

Fico és a szlovák forgatókönyv

Akárcsak jelenleg Victor Ponta miniszterelnök Romániában, Robert Fico kormányfő is a messze a legnépszerűbb politikus volt Szlovákiában közvetlenül az államfőválasztás előtt. Akárcsak Ponta, az Irány-Szociáldemokrácia (Smer-SD) elnöke is eredményesen őrizte meg saját és pártja támogatottságát miniszterelnöki ciklusa alatt. A román és a szlovák politikus közötti hasonlóság abban is megnyilvánul, hogy a felmérések szerint – akárcsak Pontában – Ficóban is a nyugodt és visszafogott politikus képe nyerte meg a választókat. (A szlovák kormányfőre egyébként ez nem mindig volt jellemző: 2006-2010 között agresszíven politizált, folyamatosan támadta az ellenzéket és a kisebbségeket, azonban ezt követően mérsékeltebb imázst épített ki).

A romániai és szlovákiai elnökválasztás előtti időszak hasonlított abban is, hogy a szlovák kormányfő jobboldali ellenzéke szétaprózódott, az ellentábor jelöltjei egymásnak estek a kampányban. Ennek ellenére – népszerűsége csúcsán – Fico csúnyán kikapott az elnökválasztás második fordulójában a jobboldal által támogatott, ám független Andrej Kiska vállalkozótól, és az első fordulóban egy másik független jelöltnek, Radoslav Procházkanak is sikerült őt megsemmisítenie. Elemzők ezt azzal magyarázzák, hogy a szlovák szavazók többsége kiábrándult a politikából, inkább egy politikán felül álló elnököt akart megválasztani. Felmérések szerint a romániai választók jelentős része szintén kiábrándult a politikából, ám a román államfő megválasztásakor a függetlenek még soha nem tudtak labdába rúgni. Várhatóan nem lesz szavuk az idei elnökválasztáson sem, amelynek egyik magyarázata lehet, hogy – Szlovákiától eltérően – Romániában az államfő hatásköre nagy, szerepe meghatározó a politikai életben.

▶adták volna át nekik. Emellett fennállt az a veszély is, hogy a liberálisok identitásukat elveszítve „beragadnak” a Szociáldemokrata Pártba. „Amikor Antonescu látta azt, hogy a Demokrata Liberális Párt éppen meggyengült, mert Băsescu elvonzotta tőlük a hozzá hű politikusokat, illetve látta, hogy a maradék jobboldali pártok harmatgyengék, akkor azt mondta: kilép a kormányból, megerősíti a PNL jobboldali jellegét, és pártja köré építi fel a jobboldali egységet. A konstrukció lényege, hogy Antonescu az államelnökjelölt, kiegészülve a hatalmi vertikum másik fontos jelöltjével, a kormányfőjelölttel. Ez utóbbi szerepre alkalmas Johannis, aki ezt a pozíciót korábban már betöltötte” – magyarázta a politológus. Székely szerint egy pillanatig sem arról szólt ez a konstrukció, hogy Szeben polgármestere államfőjelölt legyen. Emlékeztetett arra is, hogy az államelnöki tisztség „személyre szóló” pozíció. „Azért ha valaki nem ortodox, román férfi, és nem tud harsányan kampányolni – márpedig Johannis nem tud –, az elnökválasztáson nehezen tud labdába rúgni. Fogalmazhatnánk úgy is, hogy a román társadalom el tudja őt fogadni miniszterelnöknek, de államfőnek nem” – szögezte le Székely.

Boda: ára lehet a ráérősségnek

Boda József politikai elemző szerint a baloldal egyszer már megfizette a politikai árát annak, hogy késleltette jelöltje megnevezését. Az elemző arra utalt, hogy Ion Iliescu államfő – akinek Boda korábban tanácsadója volt – mandátuma elvesztése évében, 1996-ban későn jelentette be indulását. Bizalmasainak arra hivatkozott, hogy „ráér” elkezdni a kampányt, mert győzelme biztos. „Iliescu győzelme valóban megkérdőjelezhetet-

Klaus Johannis, a titkos esélyes

„Nagyszeben polgármesterének indítása az elnökválasztáson azt a történelmi lépést idézné, amikor I. Károly király vette át a trónt Romániában” (Boda József)

len volt, de csak az első fordulóban” – magyarázta az *Erdélyi Riportnak* Boda. Mint mondta, számára akkor csak az első választási forduló után derült ki: a Szociáldemokrácia Romániai Pártjának (a PSD elődjének) nem volt semmilyen stratégiája a második fordulóra. „Fűhöz-fához kapkodtak. Adrian Năstase pártelnök egy héttel a második forduló előtt vetette fel, hogy a Nyugdíjasok Pártjának támogatását kellene kérni a második fordulóban” – idézte fel Boda. Ezzel szemben Ion Iliescu ellenjelöltje, a jobboldali Emil Constantinescu sorra megszerezte a kisebb pártok támogatását a második forduló előtt. „Az RMDSZ mellett még Tudor Mohora szocialistái és Gheorghe Funar akkori pártja is Constantinescuro szavazott, így veszített Iliescu” – mondta az elemző.

Ezért Boda szerint a baloldalnak mielőbb döntenie kellene a jelölt személyéről. Az elemző a késlekedés okát nem csak Ponta vonakodásában látja, hanem abban is, hogy a PSD elitje nem tudja eldönteni: meg-

tudja-e nyerni a fiatal pártelnök az elnökválasztást, s ha igen, Románia nyugati szövetségesei, Washington és az EU döntéshozói el tudják-e őt fogadni partnerüknek? Az elemző szerint az ukrán válság súlyosbodásával Románia geopolitikai szerepe felértékelődik, és a Fehér Háznak, illetve Brüsszelnek sem mindegy, ki kerül az elnöki székbe Bukarestben. „Ponta pedig az utóbbi időben bizonyította, hogy nem a jogállamiság elkötelezettje. Az igazságszolgáltatásba történő beavatkozási kísérletei nem maradtak válasz nélkül Brüsszelben és Washingtonban, de ezekre a diszkrét vagy kevésbé burkolt jelzésekre sorozatosan fittyet hányt. Nyugaton nem nézik jó szemmel, hogy mentora, Adrian Năstase modelljét követi” – mondta Boda. Másfelől szerint Victor Ponta sem biztos a győzelmében, azért halogatja a döntést. „A miniszterelnök számára hatalmas a tét. Ha veszít, mindent elveszít, a pártja fölötti hatalmat is. További politikai karrierje kerülhet veszélybe” – magyarázta. Hozzátette, Ponta akkor is elveszíti a PSD fölötti hatalmat, ha nyer, mert nem marad pártelnök, s bizonytalan, hogy mi várja, ha véget ér a mandátuma. Boda szerint a kormányfő hatalma amúgy is gyengült az utóbbi időben pártjában. „A párt megyei tanácselnökei árulásként értelmezik, hogy bár a PSD hatalmon van, továbbra is egymás után indulnak az ügyészségi eljárások ellenük. Sérelmezik, hogy Ponta ezt képtelen megállítani” – fogalmazott az elemző.

Boda szerint is az EP-választások után tisztul le a kép az elnökjelöltek tekintetében a jobboldalon. Székely Istvánnal ellentétben elképzelhetőnek tartja, hogy ha a PNL nagyon gyenge eredményeket ér el május 25-én, akkor Crin Antonescu átadja a helyét Johannisnak. „Nagyszeben polgármesterének indítása az elnökválasztásokon azt a történelmi lépést idézné, amikor I. Károly király vette át a trónt Romániában” – fogalmazott. Az elemző szerint egy ilyen forgatókönyv valószínűsége kicsi. Úgy véli, Antonescu elnökjelölt marad, és a második fordulóban megkapja majd a jobboldali pártok támogatását. Szerinte esélyes lehet a győzelemre, ha a jobboldali pártok időben leállnak a PNL elnökének bírálatával.

Victor Ponta támogatottsága a legnagyobb

Az INSCOP márciusi felmérése szerint Victor Ponta a szavazatok 38,3 százalékával nyerne az elnökválasztás első fordulóját, és a korábbi adatokhoz viszonyítva népszerűsége növekvőben van. Legesélyesebb ellenjelöltje, Crin Antonescu a szavazatok 25 százalékát szerezne meg. A PNL elnökének támogatottsága egy hónap alatt 3 százalékpontot csökkent. A harmadik helyezett Mihai Răzvan Ungureanu, az FC jelöltje lenne 14,6 százalékkal, a negyedik Cătălin Predoiu (PDL) 9,3 százalékkal. A második fordulóban Ponta az INSCOP felmérése szerint valamennyi ellenjelöltjét megverné. Érdekesség, hogy leginkább Klaus Johannis szorongatná meg: Nagyszeben polgármestere 48,9 százalékot kapna, ha most tartaná a második forduló.

Temesvár: előássák a múltat

Temesvár is harcba szállt a 2020-ra elnyerhető Európa kulturális fővárosa címért. Az infrastrukturális beruházások rohamtempóban folynak, a belvárosban nemhogy autóval, de még gyalog is alig lehet közlekedni. A hajdani Jenő herceg téren (Piata Libertatii), a Szent György téren, illetve a Dóm téren (Piata Unirii) a közműhálózat kiépítésével egyetemben régészeti feltárások folynak. Tasnádi-Sáhy Péter riportja.

A sajtó működésének mikéntjét jól mutatja, hogy bár a Jenő herceg téren török fürdőre, a Szent György téren pedig egy mecset, illetve egy keresztény templom romjaira bukkantak a szakemberek, a legnagyobb szenzációt mégis egy – a Dóm téren talált – növényevő állat csontváza keltette, melyről a román és a ma-

Háborús filmet idéző hangulat Temesvárott

Csont-maradványok

gyar média egybehangzóan állítja: egy XVI. századi karavánhoz tartozó tevé földi maradványa. Mielőtt bárki azt gondolná, hogy magamat föléjük helyezve szölok kritikai hangon a kollégákról, hamar megvallom, engem is ez a hír indított kutakodásra. A Dóm téri feltárások vezetőjét, Szentmiklósi Sándort először a még mindig felújítás alatt álló Bánsági Múzeumban keresem, ahol a nagy sürgés-forgás ellenére legutóbbi, 2012-es látogatásom óta mintha nem történt volna szemmel látható előmozdulás a munkálatok befejezése irányába. A sittes zsákok közt árválkodó portás először tanács-

talantul ízelgeti a nevet, majd eltűnik a régi fakapu mögött. Hogy ténylegesen tesz-e erőfeszítéseket, vagy csak cigarettaszünetet tart strázsahelyét biztos kezekben tudva, nem derül ki, válaszából (miszerint Szentmiklósi úr bizonyára a terepen van) utóbbira tippelnék, inkább hangzik jó tanácsnak, mintsem biztos kézből kapott információnak. Viszont ha csak tipp is volt, telibe talál, mert Szentmiklósi úr az első ember, akibe a sárga szalagok mögé merészkedve belebotlok a csatatérre vált Dóm téren.

Élet a tevén túl A feltárás vezetője a sajtó – a munkálatok megkezdése óta tartó – rohama ellenére kedvesen fogad, és rövid beszélgetésre azonnal a rendelkezésemre áll. Először a tevecsontváz ügyét szeretném tisztázni, Szentmiklósi Sándor somolyogva válaszol ezt firtató kérdésekre: „Amikor előtűntek az első részletek a maradványokból, egy újságíró kollégája a helyszínen volt. Mondtuk neki, elég nagy, feltehetően természetes lóé, de akár tevéjé is lehet. Ezzel azonnal elszaladt, és másnap már a cikk címe tevéről harsogott, merthogy az érdekesebb. Én egyébként lóra tippeltem, de a munka végeztével át fogjuk adni szakértőknek, és ők megmondják.” Mivel látom, hogy a tevé-ügyből nem fogunk többet kihozni (pedig titkon reméltem, elvezet majd a már munkálkodó archeozoológus csoport földalatti laboratóriumába,

Temesvár, csatadús múlt

A mai Temesvár területe ősidők óta lakott, kedvező földrajzi adottságainak köszönhetően. A környéken talált legrégebb leletek az újkőkorszakból valók. A bronzkorból származó leletek már stabilan lakott helysége utalnak. A római korból pénzérmék és fibulák is kerültek elő. A szarmaták pedig jórészt mezőgazdasággal és az állattenyésztéssel kapcsolatos leleteket hagytak maguk után.

A legelterjedtebb nézet szerint Temesvár létéről első ízben egy 1212-es, II. András által kiadott királyi oklevél tanúskodik, mások egy 1266-ban keltezett levelet tartanak hitelesnek, mint Temesvár első írásos dokumentálását.

1397-ben itt tartottak országgyűlést a közelgő török veszedelem elhárításáról, úgyhogy ez időben Temesvár a Magyar Királyság fővárosának is tekinthető. 1514-ben Temesvár közelében győzte le Szapolyai János serege Dózsa György paraszthadát, melynek vezérért Temesváron végezték ki. 1552 júliusában Ahmed pasa vezérletével 30 ezer fős török sereg ostromolta meg a várost, mely 25 napnyi küzdelem után megadta magát. A Bánság egy része oszmán tartománnyá vált, melynek Temesvár lett a székhelye. Minden hátránya ellenére, a török uralom alatt a város környékén fejlődött a mezőgazdaság, fontos kereskedelmi központ is volt.

1716-ban a Savoyai Jenő herceg vezette osztrák hadsereg megtámadta Temesvárt. A harcok 48 napig tartottak, a város nagy részét az ágyúzás elpusztította, és végül Musztafa pasa, Temesvár utolsó török kapitánya, megadta magát.

akik exkluzív interjúban beavatnak a kimúlt állat utolsó napjainak és elkerülhetetlen tragédiájának hiteles történetébe) inkább a száraz tények-re terelem a szót, próbálom megérteni, mi zajlik a körbesáncolt téren. „A régészeti feltárás a leendő közműhálózat árkaiban zajlik, csak mi ezeket 2-2,5 méter szélesre tágítottuk, hogy hatékonyan végezhesük a munkát. Lementünk egészen a sárga agyagig. Már a munkálatok megkezdése előtt tudtuk, hogy törökkori emlékekre fogunk bukkanni, sőt, ennél jelentősen régebbi leletekre is számítottunk. Előkerült néhány XI-XII. századi darab, eddig tisztázatlan etnikumtól, II-IV. századi, feltehetően szarmatáktól származó kerámiák, illetve ennél jóval korábbi, bronzkori tárgyak is, hozzávetőleg időszámításunk előtt háromezerből. Ezek elszórtan bukkantak fel, a török emlékekkel szemben, amik 2 méter széles réteget képeznek.

Közműfektetés követi a feltárást

Ha romantikusak akarunk lenni, a középkori Temesvárt valahogy úgy kell elképzelni, mint Velencét: a települést kis szigetek alkották, a magaslatot pedig a vár foglalta el

Ha romantikusak akarunk lenni, a középkori Temesvárt valahogy úgy kell elképzelni, mint Velencét: a települést kis szigetek alkották, a magas-

Lemennek a sárga agyagig, képünkön Oliver, ifjú oxfordi régész

latot pedig a vár foglalta el. A mostani feltárás kapcsán megtaláltuk a régi falat, illetve az előtte futó árkot, ami a Béga egyik ága volt. Ebben találunk régi vesszőfonatokat, amelyek – a régi leírások alapján – a vár falát borították, fehérre voltak festve. A tér másik oldalán futott egy palánk, amit a 17. században erősítettek, a kettő között pedig tulajdonképpen senki földje. Ezen a területen találunk egy kutat, festett edényt, két ház romjait, egy hajdani pincét, valamint egy másik ház alapját árokmal. Ezek lakói feltehetően mind török népséghez tartoztak, mert tudomásunk szerint a keresztények ebben az időben csak a palánkon kívüli területeken lakhattak. Arra számítunk, hogy nyugat felé haladva megint rá fogunk bukkanni a várfalra, északi oldalon pedig várjuk pár török épület felbukkanását, amiket a térképek jeleznek, ebből az egyiket lehet, már érintettük is, kíváncsian várjuk, akkora-e, mint ahogy a térkép mutatja.”

Mivel éppen réginek tűnő burkolaton állunk, rákérdezek, ez mikor készülhetett: „A 19. század végén burkolták vele a teret, a tervek szerint ezt majd valahogy be szeretnénk építeni az új dizájnba is. Ez alatt nyomokban megtaláltuk egy nyugat-keleti irányú út darabjait a 18. századból, amit az egyház építhetett a kanonoksor elé, mert a sáncot a tér másik oldalán bár betömték, de még mindig mocsaras volt.”

Még nem tudni, milyen állat csontjaira bukkantak

Szentmiklósi Sándor, a feltárás vezetője

Rabok és önkéntesek Mivel Szentmiklósi úrnak vissza kell térnie a munkálatokhoz, egyedül bókászom tovább, de a fotózásnál nehézségekbe ütközöm. Először is az itt dolgoztató rabok folyton cigiért nyaggatnak, másrészt pedig az őreik szólnának fel egyre feszültebben, de végig nagyon udvariasan, hogy menjek el a munkások közeléből. A harmadik figyelmeztetésnek engedek, így már a sárga szalagon kívül sétálok, amikor angol nyelvű társalgás foszlányai ütnek meg a fülem. Hamar beazonosítom, egy középkorú, illetve egy fiatal férfi beszélgetnek egymással, a rabok által kitermelt földben káprgálva. Mivel az örök szigorú pillantása visszatart, hogy én menjek oda hozzájuk, megkérem őket, szakítsák meg a munkát, és jöjjenek a kordonon kívülre beszélgetni pár percre. A fiatalabbik, Oliver kezd a bemutatkozást, mint elmondja, Nagy-Britanniából jött, őstől az Oxford egyetemen hallgat majd ókori történelmet és régészetet, de tanulmányai megkezdése előtt szeretne még egy kis gyakorlati tapasztalatot szerezni. A török korról vannak ismere-

Ray az Egyesült Államokból érkezett, most ment nyugdíjba, keresett valami érdekeset, amivel lekötheti magát, így bukkant erre egy önkéntes munkákat hirdető nemzetközi weboldalon

Ray, az egyik amerikai önkéntes

tei, mivel jelenleg is egy történész hölgy asszisztenseként dolgozik, aki az Oszmán Birodalomról ír könyvet, de mint mondja, munka közben egyre több új részlet birtokába jut. Örömmel számol be a végzett feladatokról is: eddig az egyes rétegek vastagságának megállapításánál segédkezett, most pedig Ray-jel együtt a kiásott földet vizsgálják át apróbb tárgyi leletek, töredékek után kutatva.

Az idősebbik, Ray, nem szakmabéli, az Egyesült Államokból érkezett, most ment nyugdíjba, eddig kereskedelmi vonalon dolgozott. Mint elmondja, keresett valami érdekeset, amivel lekötheti magát, így bukkant erre a lehetőségre egy önkéntes munkákat hirdető nemzetközi weboldalon. Zárásként arra kérem őket, ha már ilyen ügyesen elmélyedtek a város múltjában, a jelenéről szerzett tapasztalataikat is osszák meg velem pár mondatban. Állításuk szerint még csak pár napja érkeztek, és azóta folyamatosan a munkával vannak elfoglalva, a mai Temesvár felfedezésére majd csak az itt töltendő hat hét során fognak valamikor időt szánni. Ehhez kapcsolódó jókívánságokkal búcsúzom, abban a reményben, hogy kóborlásaik közben egyikük sem ficamítja ki a bokáját az ostromterületté változtatott utcán, merthogy a munkálatok befejezésére 2015 júniusa előtt nem lehet számítani.

Változatos témakínálat a 4. Szociológus Napokon Kolozsváron

Zenék, zöldek, sulitesztek

Az erdélyi magyar fiatalok zenei ízlését, a kisebbségeket érintő oktatási mutatókat, a környezetvédő szervezetek eredményeit és kudarcait, egy város fejlődését a társadalomkutatók hivatottak elemezni és értelmezni. Ezt illusztrálta a 4. Szociológus Napok is, amelyre számos területéről hívtak szakértőket Kolozsvárra, a legkülönbébb témákat megvitatandó. Az elhangzottakat KUSTÁN MAGYARI ATTILA rögzítette.

A Max Weber Szakkollégium és a BBTE Magyar Szociológia és Szociális Munkás-képző Intézet szervezésében zajló idei Szociológus Napok alatt, április 10-12. között, igyekeztek a lehető leg szélesebb érdeklődési skálán mozogni, ezért aztán kiderült többek között, hogy milyen zenei műfajokat kedvel vagy utasít el egy erdélyi magyar, de az is, hogy mi történt a Verespatak mellett tüntetőikkel, létezett-e valaha egységes üzenetük, az anyaországon kívüli magyarok pedig hogyan teljesítettek az oktatás terén különböző szomszédos országokban a többségi társadalomhoz képest?

Egy jó szerkesztő nem csak a saját fülére hallgat, hanem a toplistákat is lesi

A Szociológus Napok kerekasztal-beszélgetésének helyszíne a kolozsvári Junkyard kocsmában

Tarol az Edda és Tamás Gábor

Lényeges kérdés, hogy a tyúk volt előbb, vagy a tojás, azaz a rádiók határozzák meg a hallgatók zenei ízlését, vagy a fogyasztók a kínálatot? Erről Zilahi Csaba, a Kolozsvári Rádió zenei szerkesztője beszélt az erdélyi fiatalok ízlésvilágát elemző találkozóon, hangsúlyozva, közszolgálati rádióként nem egyszerűen a hallgató kiszolgálása a céljuk – bár nyilván a szórakoztatásra is kell törekedniük. Folyamatosan figyeli az új megjelenéseket, amikor pedig sikerül megszereznie egy friss lemezt, azt végighallgatja, hogy kiválogassa a slágergyanús dalokat. Egy jó szerkesztő persze nem csak a saját fülére hallgat, hanem a toplistákat is lesi, – tette hozzá. Az új dalokkal van viszont egy probléma: az ember a már ismert dallamokra figyel fel, ezért ami még nem küzdötte be magát a kedvencek közé, azt gyakran le kell játszani, hogy ismertté váljon.

Illés Márton rádiós szakember, aki számos kereskedelmi rádió alapításánál bábáskodott, elmondta, az első lépés mindig a konkurencia felmérése, hogy tudják: mi az, amire

már nincs szükség. Sok a tévedés, de szerinte mindig lehet korrigálni. Hozzátette, ha kifejezetten az erdélyi magyar közönségről beszélünk, akkor elmondhatja: aki sok jó magyar dalt játszik nekik, az sikerre számíthat. Léteznek viszont szerencsésnek látszó, de nem jó receptek, így a szélsőséges zenékre – legyen szó a lakodalmas rockról vagy a maneleről –, amelyeket pedig sokan hallgatnak, nem lehet önálló rádiót építeni.

A Kiss Tamás és Barna Gergő szociológusok által készített felmérés alapján Kiss elmondta, a legtöbben a popzenét jelölték meg preferált műfajként, amelyből ráadásul 42 százalék magyar előadókban állt, 49 külföldiekből, 9 pedig románokból. Ami a neveket illeti, Rihanna, Tolvai Renáta, Dancs Annamari, s az Irigy Hónaljmirigy taroltak. A második legkedveltebb műfaj a táncdal lett, mindenekelőtt Tamás Gábornak köszönhetően, aki Erdélyben ugyanakkor a második legnépszerűbb előadó (az első helyen az Edda áll). A lista harmadik helyezettje a retro-pop-diszko hármasa lett, olyan nevek-

kel, mint Zámbo Jimmy, a Neoton Família, az Abba, a Boney M. A következő műfajok, népszerűségi sorrendben a retro-rock és beat, a rock, a mulatós. A huszonegyes lista hátsó traktusában a nemzeti rock, a reggae, a jazz, a blues szerepelt. Ezzel kapcsolatosan Zilahi Csaba óvatosságra intett, elmondta, sokan keverik a műfajokat, így van, aki a népzene alatt a „csipkés kombinét” érti, klasszikus zene alatt meg a vasárnapi, templomi zenét.

Patakfalvi Cziráj Ágnes elmondta, az a tény, hogy a mulatós népszerű műfaj Erdélyben, összekapcsolódik a kulturális szokásaikkal, hiszen egy esküvőn például gyakran ilyen zenét játszanak.

Halványzöld mozgalmak Erdélyben Romániában kétféle környezettudatosság létezik: az egyik a középosztályé, amely egyfajta világlátást jelent és nem annyira mindennapos gyakorlatot, míg a másik teljes mértékben anyagi kérdésekben gyökerezik, azért létezik, mert az embereknek „a zsebükre megy a játék”, – közölte Nistor Laura ökológus a környezetvédelmi mozgalmak eredményeiről szóló kerekasztal-beszélgetés indítójaként.

Toró Tibor politológus arról beszélt, miért nincsenek sikeres zöld pártok Közép-Európában. Elmond-

Arra a középosztályra és újbalsoldali rétegre alapoznak a zöld pártok, amely nem igazán létezik Európa innenső felében

ta, az LMP-t leszámítva nem beszélhetünk tényezőként említhető pártokról, de a magyarországi párt sem a zöld program miatt jutott be a parlamentbe, hanem egyéb belpolitikai okok miatt. Sikertelenségük okául azt nevezte meg, hogy arra a középosztályra és újbalsoldali rétegre alapoznak ezek a pártok, amely nem igazán létezik Európa innenső felében, Romániában ráadásul kvázi lehetetlen egy új párttal sikereket elérni. Zöld pártból pedig kettőnk is van, „a rendszerváltás óta levitáló” Partidul Ecologist Român és a Remus Cernea által vezetett társaság, amely csak úgy jutott be a parlamentbe, hogy beállt egy nagyobb párt zászlaja alá.

A Verespatak kapcsán kialakult mozgalomról elmondta: ez nem illeszthető be teljesen a zöld mozgalomba. Ugyan valóban megszólította a zöld, középosztálybeli, antikapitalista rétegeket, de a jobboldali, szélsőjobboldali embereket szintén, akiknek száma fokozatosan növekedett idővel.

Bakk-Dávid Tímea, a *Trans-index* munkatársa megerősítette ezt, székellyöldi példát említve. Ő szintén azt tapasztalta, hogy a nacionalizmussal lehet megszólítani az embereket, a verespataki vagy a palagázzal kapcsolatos ügyek pedig nem érik el az ingerküszöbüket, hi-

ába tudatják velük, hogy a környezetszennyezés nem ismer megyehatárokat. A rétyi Schweighofer-ügy kapcsán is, – említi – a legnagyobb tömeg, amelyet sikerült megmozgatni, kétszáz-kétszázötven fős volt. Az emberek inkább annak örvendek, hogy munkahelyek létesülnek a megyében, és nem igazán érdekelte őket az, hogy ez környezetromboló hatásokkal járhat. Mint újságíró, arra törekszik, hogy ne csak a negatív történeteket, a tüntetéseket és problémákat ismertesse az olvasókkal, hanem valami pozitívát is, olyan kezdeményezéseket, amelyekre érdemes odafigyelni.

Oktatás és kisebbség A kisebbségi oktatásnak vannak belső jellegzetességei, de ahhoz, hogy ezeket megértsük, fontos egy szélesebb keretben is megérteni az eredményeket. Papp Z. Attila oktatáskutató ezzel az elvvel vizsgálta a határon túli magyarok két nemzetközi mérésen – a PISA (nemzetközi tanulói teljesítménymérés) és a PIRLS (nemzetközi tanulói képességmérés) – elért színvonalát.

Első körben azt vehetjük észre, hogy a szlovákiai magyar iskolák minden tekintetben az országos átlag alatt teljesítettek a PIRLS-méréseken 2011-ben, holott a korábbi mérésen ez nem volt így. Romániában a magyar nyelven tanulók az országos átlag fölött teljesítettek 2006-ban, de miközben az ország 2011-ben már jobban teljesített a korábbiaknál, ha kifejezetten a magyar iskolák szintjét vesszük figyelembe, azoké stagnált.

Ami a PISA eredményeit illeti, az őshonos lakók általában jobban teljesítenek, mint a bevándorló csoportok, ez alól kivétel Magyarország, köszönhetően az átköltöző határon túli magyaroknak. Megállapították ugyanakkor, hogy az utóbbi években Szerbia és Románia jobban teljesített, Magyarország és Szlovákia viszont lecsúszott, a magyar kisebbség Szlovákiában továbbra is sokkal gyengébbet produkált az országos átlagnál. Romániában 2009-ben úgy tűnt, hogy a magyar iskolák jobb eredményt mutatnak fel az országosnál, 2012-re a román iskolák azonban utolérték a magyarokat.

Antal Lóránt, az RMDSZ európai parlamenti jelöltje

Van kakaó az erdélyi fiatalokban

A fiatalokkal szemben táplált előítéleteket kívánja lerombolni kampányában az RMDSZ európai parlamenti jelöltlistájának ötödik helyezettje, szerinte az a sikeres fiatal, aki azzal foglalkozik, amit szeret. Antal Lóránt a Miért színeiben került listára. CSEKE PÉTER TAMÁS interjúja.

Hogyan kerül egy tehetséges zenész, jól menő fiatal vállalkozó az RMDSZ EP-listájának, ha nem is befutó, de előkelő ötödik helyére?

Olyan erdélyi magyar fiatal vagyok, aki úgy gondolja, a szövetség az elmúlt huszonöt évben az érdekeinket képviselte. Tizennyolc éves koromtól RMDSZ-tagkönyvem van, a középiskolában is aktív voltam. Azt is hozzátenném, hogy apám – Antal István képviselő – gyerekkoromtól mindennapjaim részévé tette a politikát. Tőle azt tanultam, hogy érzékenyen kell kezelni közösségeink ügyeit, és ha lehetőség van rá, tegyünk is a közösségért.

A Magyar Ifjúsági Értekezlet javasolta EP-jelöltnek, de nem az egyetlen Miért-es az RMDSZ listáján. Hogyan lett a Miért-es jelöltek „csapatkapitánya”?

A Miért erős ifjúsági ernyőszervezet, sok értékes fiatal a tagja. Nem én vagyok az egyetlen közülük, aki kiérdemelhette volna ezt az előkelő helyezést. Szóba kerültek más nevek is, de végül úgy döntöttek, én leszek a fő jelöltjük.

Névjegyzék

Antal Lóránt 1981. október 19-én született Székelyudvarhelyen. 15 éves korától Kolozsváron tanult, előbb a Zeneakadémián, majd a Zeneakadémián. Jelenleg vállalkozó, az Udvarhelyszéki Ifjúsági Egyeztető Tanács elnöke.

Antal Lóránt:
„Mi egy szabad Európát érzékelünk”

Lehet-e teljes meggyőződéssel kampányolni annak tudatában, hogy az ötödik hely nem jelenthet brüsszeli mandátumot?

Az ötödik hely valóban nem befutó az RMDSZ listáján. Ám a Miért a jelölésben felismerte a reflektorfénybe kerülés lehetőségét. Ötödik helyezettként a magyar és a román sajtó is követni fogja a tevékenységeimet. Arra gondoltunk, van mire felhasználni ezt az ötödik helyet. Olyan dolgokról kezdünk el kommunikálni, amikről eddig nem esett szó a közbeszédben.

A többi RMDSZ-es jelöltaspiránstól eltérően nem programot, hanem kiáltványt csatolt pályázatához. Mi ennek a lényege?

Azért nem választási programot csatoltunk, mert ezzel tele a padlás. Fiatalként a fiatalokhoz kell szólnom, valójában kell látnunk a problémáikat, és ahogy a társadalom tekint a mai ifjúságra. Ebből az elgondolásból

született meg a kiáltvány. Ebben felsorakoztattuk a társadalom fiatalokkal szemben megfogalmazott előítéleteit. Nem értünk egyet azzal, hogy az ifjúság érdektelen, nem tanul, s a kíváncsi az egyetlen megoldás számukra. A mai erdélyi magyar fiatalokban van kakaó, sok értékes fiatal él közöttünk.

Ez rendben van, de a kampánynak elsősorban az Európai Unióról kellene szólnia. Hogyan kapcsolódik a kiáltvány az EU-hoz és intézményeihez?

A kapcsolódási pont az, hogy mi egy szabad Európát érzékelünk. A rendszerváltás előtt a Szabad Európa Rádiót hallgatták az emberek, onnan szereztek a reális információkat országukról. Ebben egy más világról is szóltak a hírek, egy olyan világról, amelyről mindenki álmódott. Ma, 2014-ben a szabad Európát nem hallgatjuk, hanem érezzük a bőrünkön. Románia uniós csatlakozásának legfőbb kedvezményezettjei a fiatalok. Európának köszönhetően igenis sok

Nem értünk egyet azokkal az előítéletekkel, hogy a fiatalok érdektelenek, nem tanulnak, ki-vándorolnak

lehetőség megnyílt, munkavállalási, tanulási, utazási. Ez segít jobban látni bizonyos dolgokat, s tapasztalatainkat megoszthatjuk a közösséggel.

Fiatalokkal szembeni előítéleteket emlegetett. Különösen a székelyföldi ifjakkal szembeni egyik előítélet – s ennek van is alapja – az, hogy nem ismerik az ország nyelvét. Bemutató sajtótájékoztatóján kiderült, udvarhelyiként is kiválóan beszél románul. Lehet-e sikeres egy erdélyi magyar fiatal az ország nyelvének ismerete nélkül?

Pragmatikus embernek tartom magam. Ugyanakkor egészséges nemzeti öntudatú székely ember vagyok, viszont egész korán láttam, hogy ha nem beszélem a többség nyelvét, korlátozom az esélyeimet ahhoz, hogy tágabb körben bármit is el tudjak érni ebben az országban. Középiskolásként kiderült, hogy nem beszélek jól románul. Székelyudvarhelyről 14 évesen kerültem Kolozsvárra, ahol gyakran „lebozgoroztak”, és soha nem tudtam visszaszólni, mert nem volt meg a kellő romántudásom. Nem kétséges, fontos tudni ezt a nyelvet, igaz, ma könnyebb az utcán, mint az iskolában megtanulni. A román szókincs ismeretének köszönhetően sok értékes kapcsolatot tudtam teremteni és üzleti téren is eredményeket elérni. Nyilván a románok között is van nagyon sok értékes és normális ember, nem szabad ellenséggé kezelni a többségi nemzetet. Rontjuk az esélyeinket, ha nem ismerjük a nyelvüket. Óriási hátrány, hogy a székelyföldi fiatalok nem tudnak románul. Sokan már csak büszkeségből sem beszélték az ország nyelvét, de ma már változást érzékelek. Egyre többen próbálnak meg az én korosztályomból megtanulni románul magánórán. Az Udvarhelyszéki Ifjúsági Egyeztető Tanács elnökeként programot kezdeményeztem a román nyelv iskolán kívüli oktatására, ez nyáron indul be. Főleg középiskolásokat várunk majd, akik úgy érzik, küszködnek az ország hivatalos nyelvével.

Szociológusok mondják, hogy részben a magyarországi média hatására erősödik az euroszeptizmus az erdélyi közösségben. Az RMDSZ európai polgári kezdeményezésének

Óriási hátrány, hogy a székelyföldi fiatalok nem tudnak románul

brüsszeli elutasítása sem tett jót az EU megítélésének. Székelyudvarhelyi politikusként érzékel-e a környezetében csalódottságot az EU intézményeiben?

Azt érzékelem, hogy az euroszeptizmus valóban sztereotípiává alakult a magyar közösségben is. Az emberek lassan reflexből mondják azt, hogy az Európai Unió nem jó, az EU-tól menekülni kell, közben nem is gondolják át, mit mondanak. És ebben Székelyföldön valóban szerepet játszhatott a magyarországi audiovizuális médiából áradó unióellenes hang. Ezért az RMDSZ számára – és jómagam számára is – az a kihívás,

Biztatás, bizalom, motiváció

„Az Európai Unió számomra szabadságot jelent – az utazás, a tanulás és a munkavállalás szabadságát. Az uniós csatlakozás leginkább a fiatalokat érintette, pozitív és negatív értelemben egyaránt. Ma egy erdélyi fiatal olcsóbban utazik, könnyebben kommunikál, és több lehetőséggel élhet Európa bármely országában. Nem akarunk idealizált képet festeni az EU-ról, viszont szeretnénk, ha a fiatalok tisztában lennének a lehetőségeikkel.

A külföldön tanuló és munkát vállaló fiatalok nem a közösségünk árulói. Ne akadályozzuk meg, hogy kint tanuljanak, dolgozzanak, hanem adjuk meg a lehetőséget arra, hogy külföldön szerzett tapasztalataikat itthon kamatoztassák. A legfrissebb kutatások alapján egyre több fiatal tér vissza külföldről. Meg kell mutatnunk nekik, van hova, és van miért hazajönniük.

A fiatalokat nem kioktatni, fegyelmezni vagy korlátozni kell. A fiataloknak biztatásra, bizalomra és motivációra van szükségük. A fiataloknak jó példákat, sikertörténeteket kell mutatnunk. Hiszem azt, hogy vannak köztünk ilyen fiatalok.”

(Részlet a *Manifesztum a sikeres fiatalokért* című felhívásból)

hogy meggyőzzük az embereket: jó az EU-hoz tartozni.

Milyen érvekkel próbálná meggyőzni a választókat arról, hogy az erdélyi magyarok számára fontos az Európai Unió?

Ismertetem velük a tényeket, amelyeket senki nem cáfolhat. Beszelnék a földalapú támogatásról, a pályázati lehetőségekről, a kezdő vállalkozóknak járó juttatásokról. A választópolgárok nem ismerik az EU intézményei közötti összefüggéseket, hatásköreiket, és ezek nem is fontosak nekik. Ezért emlékeztetjük őket azokra az előnyökre, amelyeket az EU hozott az erdélyi magyaroknak, kiemelten a fiataloknak. Ha visszatekintünk az elmúlt hét évre, bátran kijelenthetjük, igenis sok hasznot húzhatott az erdélyi magyar fiatal a csatlakozásból. Egy olyan országon belül csatlakoztunk az EU-hoz, ahol a kisebbségek megítélése, jogállása jelentősen változott uniós tagállammá válásunk után.

Uniók pénzek lehívásához segítséget nyújtó tanácsadó céget irányított, tehát témában van. Mi az oka annak, hogy alacsony határfokú a lehívás Romániában?

Ennek két okát látom. Az egyik az óriási bürokrácia az állami intézményekben. A másik az emberekből hiányzó bátorság. Ma már egyre több vállalkozás méri fel az uniós pénzek fontosságát, és aki ennek érdekében tett, az sikeresen tudott is pályázni.

Hogyan zajlik a kampánya?

A fiatalokhoz szeretném eljuttatni az üzenetemet. Mi vagyunk az a generáció, amely változtathat minden, amivel nincs megelégedve. Azt az üzenetet is el szeretném juttatni a fiatalokhoz, hogy minél többen be kellene kapcsolódjanak a közéletbe, váljanak minél többen érdekeltté a politika iránt. Kampányom elsődlegesen online felületen zajlik, de az offline-kampány is hangsúlyos. Olyan fiatalokat is felkeresünk a csapattal, akiket sikeresnek tartunk, akik azt teszik, amit szeretnek. Filmeket készítünk róluk, és ezeket a videómoszton népszerűsítjük.

Szabadulj, ha tudsz!

A játék akkor jó, ha komolyan veszszük, –mondják, és van a dologban valami. Jó elhinni, hogy ha – teszem azt – kicsiny csapatunk minden ügyességét összeszedve nem jut ki adott idő alatt egy lakásból, a világ veszélybe kerül, vagy valami hasonló eget rengető tragédia történik. Mert ki akadályozhatja meg az ilyesmit, ha nem pont mi? **TASNÁDI-SÁHY PÉTER** riportja.

Budapest és sok európai város után immár Kolozsváron és Nagyváradon hódít a világsajtóban is magyar találmányként elkönyvelt pár éves örület, melyet a köznyelv lényegretörően csak szabadulós játékként emleget. Az elnevezés kivételesen azt takarja, amit az ember elsőre nagyjából gondolhat róla: a vállalkozó szellemű csapatoknak – jellemzően fix időkereten belül – ki kell jutniuk egy e célra kialakított helyiségből, mely lehet pincebörtöntől a Fehér Nyúl üregén át egyszerű lakásig bármi. Ehhez kulcsokat, kódokat, a megoldáshoz segítő instrukciókat kell találniuk logikai feladványok sorozatán átrágva magukat.

Mi lesz, ha bénák leszünk? Felmerülhet a kérdés, miért tesz bárki ilyet, ha egy csomó olyan helyet látogathat, amikhez kulcsa van, illetve csak kis eséllyel zárják rájuk az ajtót. Gondolom, sok egyéb mellett elsősorban azért, mert szeretünk játszani, szeretjük próbára tenni képességeinket a napi betevő falat kockáztatása nélkül, illetve még pénzt is fizetünk, ha kontúrok nélküli féllemeinket akár csak egy órácskára kézzelfoghatókra cserélhetjük. Nem mintha ennyire tisztán végiggondoltam volna a motivációimat, mielőtt a nagyváradi Exitgames tulajdonosának meghívására igent mondtam, de hát a lusta újságíró már csak ilyen: botor lenne elugrani, ha a téma tárt karokkal repül felé. Pedig, ha járatom az agyam, talán hamarabb kikövetkeztetem, ez a játék bizonyos szempontból veszélyes is lehet: igencsak éles képet bír adni egy csapat dina-

Lénárt Zoltán és Kiss Arnold, az Exitgames játékmesterei

mikájáról, hatékonyságáról, tagjai által betöltött szerepkörökről. Ez viszont csak útközben jut eszembe, amikor szabaduló társamul szegődő feleségem felteszi a kérdést: „mi lesz, ha bénák leszünk?” Vagyok annyira rutinos férj, hogy ilyen esetben csendben imádkozzak a sikerért, de a szerencse is a kezemre játszik, rövid időn belül két narancssárga kezeslábast viselő alakba botlunk. Lénárt Zoltán és Kiss Arnold, a vállalkozás működtetői már az utcán

várnak ránk. Meglátva a szokatlan öltözetet, azt gondolom, bizonyára gazdatestté vált barlangi mentők, akiket gilisztaalakú úrlények a gerincevőjükre kapcsolódva irányítanak, a szoba pedig, ahová erőszakkal berágnak, az úrférgek csillaghajója, ami – a szabadulási kísérlet kudarca esetén – a Gilisztaxis bolygóra repít bennünket összülőpárnak egy új rabszolgakaszt kitenyésztéséhez. Kiderül, semmi ilyesmiről nincs szó, csak megtetszett nekik a szerelés, aminek hatására – mint kitűnik – bárki kitalálhatja a saját kerettörténetét.

Kettesben nem lesz könnyű dolgunk, több csapattag, nagyobb munkamegosztás sokat segítene

Hatvan perc Mese helyett megkapjuk az alapvető információkat (egy óra áll rendelkezésünkre, hogy megfejtsük a rejtvényeket, szemmagasság felett nem nagyon kell keresgélni, illetve fizikai erőszak alkalmazására sem lesz szükség), egy cb-rádiót, amin kommunikálhatunk a moderátorokkal, valamint papírt és tollat, hogy a megtalált kód(töredékeket) feljegyezzük. Emellett – frissen kelt szorongásaimra ráerősítve – megjegyzik: kettesben nem lesz könnyű dol-

gunk, több csapattag, nagyobb munkamegosztás sokat segítene. Ezzel a biztatással bevezetnek az első helyiségbe, ahol, miután megmutatták az ajtót azonnal nyitó – egyben a játék feladását jelentő – pánikgombot, magunkra hagynak. Némileg meg van kötve a kezem a következő egy óra eseményeinek ismertetésében, mivel nem szeretnék titkokat elárulni azoknak, akik maguk is játszanának egyszer a váradi házi labirintusban, de a saját benyomásaimról talán ilyen kellemetlen mellékhatások nélkül is beszámolhatok.

Az első tíz perc – mondjuk úgy – ráhangolódással telik, ízlelgetjük a helyzetet. A lakatok többségét hamar felfedezzük, de aztán kissé tanácstalanul keresgélünk, sokszor elveszve a részletekben. Ez inkább rám jellemző, játszótársam, tán pont az én távolba révedő tekintetemet látva munkához lát, elkezd felforgatni a szobát, tudván tudva, hogy erős ingerek nélkül jó eséllyel csak az óra leteltét jelző berregés fog magamhoz téríteni a (szerintem csak látszólag bárgyú) kontemplációból. Ő töri az utat, én gyűjtögetem a megoldás fragmentumait, a sziporkázásra alkalmasnak vélt lépéseknél villanva egyet-egyét, melyről a rádióon megfigyelőinket is tájékoztatom, ha esetleg a kamerákon keresztül – nem vagyok benne biztos, hogy hallanak rendesen – elszalasztották volna a briliáns okfejtéseket. Szerencsére a feleségemnek kisebb gondja is nagyobb annál, hogy rendreutasítson a páváskodás miatt, rá erős hatással van az idő múlása. Az első etap teljesítése után (alig negyedóra, nem értem a felhajtást), mire én komótosan magamhoz veszem a fontosnak vélt, fel nem használt bizonyítékokat (a jelentéktlenebb dísz tárgyak jelentős részét), ő már csomó nyomot feltárt és éppen egy kulcs rejtekhelyéül szolgáló tárgyat készül porrá zúzni, épphogy sikerül eltántorítanom, az előzetes tájékoztató vonatkozó passzusát idézve.

Zárás előtt nyitás Aztán szerelmes leszek az egyik összetett feladatot sejtető nyomba, miközben a megoldásán agyalok, nagylelkűen átengedem a terepet a szükséges

Békebeli hangulat, régi írógéppel

Az ember nem a passzív semmittevésben a legboldogabb, hanem amikor éppen csinál valamit, ami magával ragadja, a szabadulósdi pedig pont ezt jelenti

összetevők csokorba gyűjtéséhez, „jelentéktelen” feladatok önálló kivitelezéséhez, közben persze néha látványosan segíték. Végül összeáll a kép, tényleg marha fontos momentum, csak a megoldása sajnos nem jár azzal az eredménnyel, amire bizton számítottam: nyíló ajtó, konfettieső, és a szabadulós játékok világhírű zsenijének méretarányos szobra (valamitől hasonlít rám) olajos testű bikinis lányok vontatta szekéren. Nyolc perc van hátra, és még – mint végül kiderül – vagy négy lépés. Én sértetlen leeresztek, de az asszony évek rutinjával gyorsan ismét hadrendbe állít. Ilyen közel a célhoz már nem hajlandó vesztésként elkullogni a csatamezőről, vágjuk az ellent, pontosabban ő vág, én férfiasan kerülgetem mögötte a hulló fejeket, egészen az utolsó akadályig, ahol a szükséges eszközöket viszont pillanatok alatt előkotrom a tetemesre duzzadt gyűjteményem aljáról, éppen időben ahhoz, hogy három másodperccel a bolygó életét és a házasságunk békéjét veszé-

Minden eshetőségre: pánikgomb

lyezettető katalizma előtt mozgásba hozzuk az ajtónyitó szerkezetet. Pacsi, csók, csillogó szemek, bizonyított tény, hogy jó csapat vagyunk.

Flow élmény Az egyhangú szavazással kiutalt jutalomsör kortyolgatása közben a házigazdát is igyekszem kifagztatni, először arról, miként született az ötlet. „2012-ben olvastam a koncepcióról – kezd a váradi Exitgames történetébe Lénárt Zoltán – ezen felbuzdulva felkerestem az akkor már egy éve üzemelő ParaPark tulajdonosát, a koncepció kiötlőjét, Gyurkovits Attilát, hogy elhoznánk Romániába az ötletet, de nem voltunk elég tökeerősök. Pár hónappal később a Moszkvában (*nagyváradi klub – a szerk.*) alakítottunk ki egy termet, ez pedig, alapverzióban tavaly nyáron készült el. Másfél hónapja új lendületet kapva update-eltük a pályát, úgyhogy most már – mint ti is tapasztalhattok – igazi flow élményt jelent.” Merthogy pontosan ez a játék alapvető célja, ez az alapvető ok, amiért a legtöbben jól érzik magukat a gondosan kiöklumlált kutyaszorítóban: a folyamatos koncentráció és a rövid időközönként érkező sikerélmények a Chicago-ban élő magyar professzor, Csíkszentmihályi Mihály által definiált flow élményhez vezetnek. Az elmélet megalkotója szerint az ember nem a passzív semmittevésben a legboldogabb, hanem amikor éppen csinál valamit, ami magával ragadja, a szabadulósdi pedig pont ezt jelenti.

„A pálya kialakítása során arra is figyeltünk, hogy egyedül ne lehessen kijutni, tehát a siker a résztvevők közös teljesítménye kell legyen, így a játék csapatépítésre is tökéletesen alkalmas. Tehát családokon, munkahelyi team-eken, baráti körökön keresztül bármilyen közösségnek minőségi szórakozás lehet” – teszi hozzá invitálásképpen a tulajdonos. Hogy mi mennyire voltunk flow-ban, nem tudom megítélni, de az biztos, hogy a szobából hasznos municiót hoztunk magunkkal a mindennapokhoz. Én legalábbis az élmény felemlegetésével bizonyára hatástalanítani tudom néhány trehányabbra sikeredett mosogatás következményeit.

Európai parlamenti kampány Németországban

Válaszok az idegenkérdésre

Félig-meddig rendezett a bevándorlók helyzete Németországban, de új kihívások előtt áll a német társadalom, s megosztottak az ideérkező munkavállalók. Összefér-e Európa saját magával? – erről szól az idei EP-kampány. PARÁSZKA BORÓKA riportja a kultúrák és igények találkozásáról.

Fröccsöntött, műanyag edények, ijesztő tekintetű plasztik babák, maradék anyagokból összefércelt táskák, kötegre árult zöldhagyma, retek, kínai fehérnemű, ukrán gumipapucs. Akár a nyáradszeredai kirakodó vásáron is járhatnánk, ez a piaci felhozatal azonban nem Kelet-Európában, nem a Balkán valamelyik szegényes szegletén várja a vevőket, hanem a bevándorlók lakta berlini negyedben, Kreuzbergben. Az árusok törökök, az áru csempészett, néhány centért szinte bármi beszerezhető a sebtében barkácsolt utcai standokon. Néhány saroknyival arrébb a Check point Charlie-nál amerikai turisták vásárolják a rendszerváltás előtti éveket idéző áltrelikviákat, orosz katonai sapka- és kitüntetés utánzatokat. Fényképeződnek az egykori amerikai felügyeleti terület emlékpontjánál. Arrafelé viszonylag elegáns üzletek vannak, a Friedrichstrasse kávézóit, ruhaboltjait. Pár száz méterrel arrébb azonban dül a panelházak keleti összezártaság. Összesűrűsödik a történelem. A Mehringplatz és a Friedrichstrasse találkozásánál emléktábla az SS gyűjtőfogházáról, és az ide hurcolt, megkínzott áldozatokról. Balra a Wilhelmstrasse felé a Vörös Hadsereg Frakció anarchistáinak foglaltháza, jobbra a Lindenstrasse felé a Zsidó Múzeum. És középen, mindenütt: keleti bevándorlók. Többnyire asszonyok, kisgyerekekkel. Fejükön a szokásoknak, vagy a vallási előírásoknak megfelelő kendő, van akinek az egész testét-arcát eltakarja a fekete lepel, és van, aki már-már kacéran egzotikus, színes fejdísz visel. Nincs generációs különbség: az idős asszonyok éppúgy ragaszkodnak a viselet-

A Baloldal pártja (Die Linke) is megkezdte a maga utcai kampányát

„A Bajnokok Ligája és a sarki olasz vendéglő is Európa megtestesülése” (Angela Merkel)

hez, mint ahogy a kamaszlányok is büszkén magukra öltik. Utóbbiakon menő tornacipő, trendi nadrág, csilám nyomatos póló, a fejükön a vallási-nemzeti hovatartozást jelző lepel.

Idilli városkép, mondhatni, jól megfér egymással a több kultúra, a Kelet és a Nyugat. De törekeny békéről van szó. A tradicionális szegénynegyed, az egykori zsidó kerület környékén megy az osztályharc, a Hackescher Markt negyedét „dzsentrifkálják”, a felújított épületekbe már „igazi” német középosztálybeliek, többnyire fiatal berlini vállalkozók, értelmiségiek települnek be. Kivéve az újrafazonírozott bérházak közé ékelődött utolsó bástyákat, a foglaltházakat, amelyeknek

az ablakaiban folyamatosan lengenek az anarchista zászlók.

Dobozházak a Kelet téren A bevándorlók kerületei, utcái elszigetelődnek, itt külön kis világok épülnek ki. Saját török étteremmel, török ízlést kielégítő lakberendezési bolttal, török kávézóval, és olyan albérlet-közvetítő irodával, ahol a lakást keresők reklámlapjait is bevándorlók vannak. Németeket itt elvétve látni, inkább csak bolondos hippik, raszták, és kispénzű nyugdíjasok eszik a pár eurós döner és kumpirt.

Az Orientplatzon ostromhangulat van, itt nem olcsó albérletekben húzzák meg magukat a többségében Afrikából érkező menekültek, ha-

Kampánylufik nélkül Németországban sincs választás

nem a téren felhúzott dobozházai-
ban. Nekik már lakásbérletre sem
telik. Hajléktalan város épült ide pa-
pírból, hulladék fából, rongyokból.
A helyi önkormányzat hosszú ideje
küzd a téren eluralkodott állapotok
miatt, szükséglakást is biztosítaná-
nak az itt élőknek, de nem mindenki
fogadja el. Van, aki a bevándorlási
ügyintéztől, a visszatoloncolástól
fél, van, aki saját bevándorló társai-
tól, a periférián úgy érzik, a jelenleg
elérhető integráció nem kínál me-
nekülési útvonalat. A téren maradni
vágyók és az önkormányzattal ki-
egyezni akarók egymásnak esnek, a
rendőrség vet véget a konfliktusnak.

A szabad mozgás elsődleges A
városszerte lappangó feszültséget te-
téli, hogy közeledik az EP-választás,
a kampány egyik kiemelt témája a
bevándorlókérdés. A keresztényde-
mokraták és a szocdemek egyaránt
az európai közösség fontosságával
kampányolnak, a szabad mozgás
jogát hangsúlyozzák. A nagy és
esélyes pártok kínálatában direkt
bevándorlóellenes tartalmat nehéz
találni. A háttérben közben folynak
a szigorítások. A munkaügyi tárca
által márciusban bemutatott új jog-
szabály-tervezet szerint kiutasítható
lesz az országból az, aki három hó-
nap alatt nem talál munkát Német-
országban, aki esélytelen a munka-
erőpiacon, mert szakképzetlen, nem
ismeri a nyelvet, vagy aki visszaélt
a szociális rendszerek által kínált se-
gélyekkel. (Gyakori, hogy a beván-
dorlók egyszerre több tartományban
is igényelnek ellátást).

Ezzel együtt az Európai Bizott-
ság élére eséllyel pályázó Martin
Schultz folyamatosan arra figyel-
meztet, hogy nem lehetnek az Unión
belül első- és másodrendű állam-
polgárok, és a szabad mozgás biz-
tosítása mindenek fölött való, nem
térhetünk vissza a korábbi megosz-
tottsághoz. Valamivel visszafogot-
tabb Angela Merkel, akinek pártja, a
CDU Schulz-cal szemben a néppár-
ti Jean-Claud Junckerst támogatja
Barroso utódjául. A német kormány-
fő szerint a globalizációs versenyben
az „erős keretet” az Unió jelentheti,
nagyon sok probléma nem kezelhe-
tő nemzetállami keretek között. „A
Bajnokok Ligája és a sarki olasz

A szélsőjobb
otromba
törökellenességgel
hangol
a választásra

vendéglő is Európa megtestesülése”
– mondta Merkel a hónap elején tar-
tott törvényhozási beszédében.

Üzen a szélsőjobb Közben a
feltörekvő német szélsőjobb a be-
vándorlókkal szembeni kampányra
alapozza remélt sikerét. Az NPD
plakátjai kifejezetten törökellenesek.
Repülőszőnyegen ülő török csalá-
dot búcsúztatnak a város számtalan
pontján felbukkanó tablón: „Jó utat
haza!” – áll a hirdetőmenyen. Olaj a
tűzre, mert a német társadalomban a
feszültség erősödik, és olyan bonyo-
lult, hogy nehéz átlátni. Egymással
néz farkasszemet a német középosz-
tály, a dzsentifikáció nyertesei és a
leszakadók, azok, akiknek nem nyúj-
tanak perspektívát a német állam által
stratégiai alapon támogatott közép-
vállalkozások. A török negyedekben
állandó a generációváltás: vannak
beilleszkedők, akik az Unión belül és
Németországban képzelik el a jövőjü-
ket. És vannak, akik a több évtizedre
nyúló németországi munkavállalást is
csak életük egy epizódjának tekintik,
a fő célt számukra a hazatérés jelenti.
Nekik a döner hálózatokban kapható
berlini török lap nyújt útmutatót, a
sűrűn idézett Erdogan-nyilatkozatok
alapján. A szakmunkás helyekért egy-
mással versengenek a már veteránnak
számító lengyel munkavállalók a ro-
mánokkal és a mind nagyobb szám-
ban érkező ukránokkal. Az afrikai
menekültek a teljes marginalizáció
konfliktusait vívják a német hatásá-
gokkal és egymással.

Ki-ki a maga utcájában A német
bal- és jobboldalt összeköti az aggo-
dalom, hogy a növekvő feszültség a
szélsőjobb malmára hajtja a vizet.

Martin Schulz néhány hete azt nyi-
latkozta: mindegy, kire szavaznak a
május végi választásokon, rá, vagy a
jobboldali kihívóra, a zöldekre vagy
a liberálisokra, csak ne a szélsőjobb-
ra. Merkel pedig arra figyelmeztetett:
minden esély megvan a stabilizáció-
ra, a gazdaság növekszik (idén vár-
hatóan a GDP 1,8 százalékaival), és
1969 óta először talán csökken az ál-
lamháztartási hiány. A tét az, hányan
érezhetik magukat valóban az Unió
nyertesének, válhatnak versenyképes
munkaerővé, vállalkozóvá, élhetnek
esélyegyenlőségben. Megoldást az
oktatás- és kutatásfejlesztés jelenthet,
a „negyedik ipari forradalom korában
a tudás az első számú tőke” – biztatta
honfitársait a kancellár, aki azt is hoz-
závette: a globalizációban az európa-
iak csak együtt maradhatnak erősek.

Ha Berlin utcáin néz végig az
ember, nehéz teljes bizonyossággal
azt mondani, hogy az itt élő európa-
iak együtt akarnak erősek lenni. Az
azonban tény, hogy együtt élnek, és
elviselik egymást. Lehetőleg marad
mindenki a maga utcájában, a maga
térfelén, ha nem muszáj, nem néz át
a szomszéd udvarába. Nő a szkep-
szis és a bizonytalanság. Az európai
szocialisták ezzel az elfordulással és
kétkedéssel szemben a 2012-es vá-
lasztások csodafegyverét, az ajtótól
ajtóig tartó kampányt, a személyre
szóló meggyőzés eszközeit vetnék
be. 2012-ben 80 ezer aktivista 5 mil-
lió ajtón kopogott be és szerzett Fran-
cois Hollande-nak 300 000 szavaza-
tot Franciaországban. Most ezt az
oda figyelést és részvételt készülnek
megsokszorozni Németországban:
hátha így sikerül elérni, hogy meg-
nyíljanak a szomszédok egymás előtt
elzárt ajtai.

„Mindegy,
kire
szavaznak
a május végi
választáso-
kon, rám,
a jobboldali
kihívóimra,
a zöldekre
vagy
a liberáli-
sokra, csak
ne a szélső-
jobbra”
(Martin
Schultz)

Hoz-e változást az afgán elnökváltás?

Hamarosan véget ér a Karzai-korszak Afganisztánban, tizenkét évi regnálás után választanak új államfőt a világ egyik legkonfliktusosabb övezetében. Ami kevésbé valószínű, hogy a mostani választás eredménye alapvető változásokat hoz majd az afgánok számára. ADY ANDRÁS háttérelmzése.

Meggyőződésem, hogy, ami Afganisztánt illeti, sikerült a nemzetközi donoroknak elpuhítani az országot, a nyakra-főre alkalmazott segélyek, a mennyiségi gondolkodás legalább annyit ártott, mint maga a tizenkét éve dúló háború. A következő afgán elnöknek kismillió probléma közül tán ezt kell leghamarabb helyrehoznia, fel kell pizskálnia az önálló afgán tennivágyást, és csak az abszolút szükséges biztonsági, illetve gazdasági segélyeket megtartania. Természetesen mindegyikre csak a további amerikai jelenlétet szentesítő Kétoldalú Biztonsági Megállapodás (BSA) aláírása után kerülhet sor, amely az ország ki tudja hányadik születési bizonyítványának is tekinthető. Sokan felsóhajtottak, hogy most már nem csak a korrupció állandósulna, de törvénytelen is lenne, ha Hamid Karzai elnök maradna. Tény, Karzai egy korrupt és életveszélyes, a majdnem teljes káosz által állandó szétesés szélén egyensúlyozó afgán jéghegy csúcsa, ám ne feledjük, 2001 óta jobbra ő az egyetlen, akivel ebben az országban tárgyalni lehetett és általa eljutni a meghatározó erejű törzsekhez, de akár a Tálib-vénekhez is, s most, hogy megy, nem kell azonnal bokán harapni. Ez ellen be is biztosította magát, hisz magasra emelte belpolitikai árát azzal, hogy nem írta alá a legális keretet, amely alapján az amerikaiak csökkentett létszámban, de maradhatnak, s így azonnal a pártjára állította országának nacionalista elemeit. Ehhez politikai fontossága túléléséhez van szüksége, így Karzai

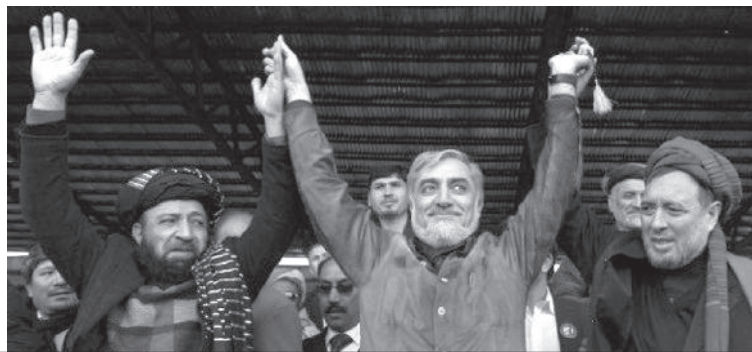
Könnyen visszaélhetnek a nők választójogával

szerintem az afgán politikai porond prímabalerinája marad továbbra is. Ami a következő elnöktől függ, hogy országa és a világ előtt bizonyítsa: az afgán körülményeknek megfelelően a lehető legteljesebb demokrácia-elveket alkalmazták és a

legfeddhetetlenebb választási folyamatot hozták össze, így ő teljes mértékben legitim választottja minden afgánnak. Kivéve persze a tálibokat, akik részéről nem várható el továbbra sem lelkes elfogadás. Ami viszont már változtatna a helyzeten, az egy-

Abdullah Abdullah vezet

Az április 6-i afganisztáni elnökválasztáson leadott szavazatok tíz százalékának kiértékelése alapján Abdullah Abdullah volt külügyminiszter vezet – közölte az országos választási bizottság. A testület hangsúlyozta, hogy nemcsak a fővárosból, hanem a 34 tartomány közül 26-ból futottak be részeredmények. Ezek alapján Abdullah (fotó, középen) a szavazatok 41,9 százalékát kapta, a második helyen álló Asraf Ghani volt pénzügyminiszter 37,6 százalékot ért el, a harmadik Zalmai Rassoul lett 9,9 százalékkal. Mindez bár távolról sem végleges, második fordulót vetít előre.

Eddig a nyugat is, a honiak is arra figyeltek, hogy elodázzák azt a képet, miszerint Afganisztán drog-termesztő ország, semmi más

fajta, a kormánypárti Kabul és a tálib országrészek közötti fegyvernég, a valós párbeszéd beindítása, s hozzá a kényszerítő erő: ezt az elnököt nem a 2009-es választói lagymatagsága akarta. (A harmincmillió államán a részvételi arány hasonló, mint az április eleji magyarországi parlamenti választásé volt.)

Túllépni a mákgubókon Az önkormányzati képviselők választásával együtt járó voksolás tisztasága azért is létfontosságú, mert ha ez csődöt mond, vagy a végtelenbe nyúl az óvások, bunda-vizsgálatok – egy könnyen előfordulható május végi második fordulóra együtt – kiválthatják az országot újjáépítő nyugatiak kedvvesztését, az afgán hadsereg és rendfenntartó erők magára maradását, mi több, ezek repedését az etnikai, vallási vonalak mentén. Újabb csődlehetőség, hogy az eddig kiképzett tisztí rétegnek elege lesz egy impotens civil kormányból, ezért kezébe veszi a hatalmat, nem kevés lakossági rokonszenv mellett. Ehhez kapcsolódik egy másik sürgős tennivaló az új főember részéről: eddig a nyugat is, a honiak is arra figyeltek, hogy elodázzák azt a képet, miszerint Afganisztán drogtermesztő ország, semmi más. A mákgubók mellett egyéb gazdasági teljesítményről nem sok szó esik, márpedig amennyiben az állam továbbra sem támaszkodhat adókra, úgy nem fizetheti hadseregét, biztonsági struktúráit, mi több, ezért továbbra is vonzóak

Az első számú esélyes Abdullah Abdullah renomóját a szovjet-ellenes mudzsahedin harcossága is erősíti

Az ország eldugott zugaiból számárháton érkeznek a voksok a választási központokba

maradnak a tálib fizetéslisták. Még egy csapdahelyzet a jövőre nézve: miért is dőlt meg a pro-szovjet kabuli kormány 1992-ben? A tálib nyomás nem volt elég ehhez, az történt, hogy Moszkva elhanyagolta a katonai-biztonsági erők pénzelését. Az azonnali szükségletek mellett továbbra is ott marad a mindenkori realitás: az állam intézményei részrehajlóak és megosztottak, a győztes politikai menetrendje mindvégig többszörös törzsi-nemzeti érdekek veszélyének van kitéve.

Hármas élholy A tizenegy indulóból megmaradt három legesélyesebb jelölt (Karzai testvére, Kajum nem indult) – Abdullah Abdullah, Ashraf Ghani és Zalmai Rassoul – közül az elmúlt hetekben mindenik szembenézett a halállal közvetlenül, avagy emberei által közvetve. Ez mindennél ékebben jelzi, hogy a tálib fenyegetettségére ezentúl sem szabad legyinteni, akkor se, ha a nyugat nem fogja teljesen elengedni az új elnök kezét. A „szuperbiztonságos” Kabult övező hegyek, a violensen mitikus Helmand, Farah, Ghor vagy Fariab tartományok (itt zárták be biztonsági okokból a legtöbb választási központot) továbbra sem jelentenek életbiztosítást, az ország majd felül uraló tálib mozgalomnak ezután is célja marad bármiféle kormány legitimitásának politikai és fegyveres gyengítése.

Zalmai Rassoulal tulajdonképpen Karzai maradna az elnök, so-

kan visszautalnak közös múltjukra a kormányzásban és még korábbi, viszont keveset hallani arról, hogy Rassoul volt az, akinek munkájához a legkevesebb korrupciós történet kapcsolódik. Elnökként egy kis diplomáciai eleganciával színezné az afgán politikát, s hozná egy külügyminiszter attribútumait és némi cizelláltságot a rég elfeledett királyi család oldaláról. De nem fogja. Ashraf Ghani már 2009-ben indult, de csak a voksok 3 százalékát vitte el, s bár most agresszívebben és célirányosabban kampányolt, szerencsétlen módon összekapcsolódott neve egy véres kezű hadúrral, ami így biztosan elűzte a reformer választók voksát tőle. Mindennek ellenére ő, a volt pénzügyminiszter a második legnagyobb esélyes, Abdullah Abdullah mögött. Bár utóbbi – vetélytársaitól eltérően – csak apai ágról számít pastunak, ő az első számú esélyes, akinek renomóját a szovjetellenes mudzsahedin harcossága is erősíti. A majdnem öngyilkos életmódért hanyagolta a szemorvosi karriert, később a Karzai kormány külügyminisztere, majd 2009-ben volt felettese legkomolyabb kihívója lett, miatta kényszerült második fordulóra az elnök. Abdullah kimaradt a funkcióvadászatból, ehelyett nagy előrelátással a választói bázisát építette.

Repülön, számárháton Afganisztán 30 millió polgárából 13 millió voksolhatott, a forgalomban lévő, hamisított választói kártyák számát viszont legalább 20 millióra becsülték hónapokkal a választás előtt, arról nem is beszélve, hogy a nők választói kártyái (hogy megjelenjenek minden kulturális-hitbeli megkötésnek) nem tartalmaznak kötelező módon fényképet, így szabadon hamisíthatóak. Afganisztánban hetekbe kerülhet, míg az ország minden választóközpontjából visszasikerülnek a voksok, repülővel, számárháton egyaránt szállítják. Ezzel a voksolással kapcsolatban sokan megjegyzik: most nem csak elnököt, hanem a külföldi istáp lassú elfogyásával tulajdonképpen jövőt, vagy annak hiányát választják maguknak. A hamarosan nyilvánosságra kerülő előzetes eredmények mutatják majd meg, hogy milyen.

Ruanda, béke a halál után

Megrendítő és megnyugtatóan távoli történetként bukkantak fel a hetekben a ruandai mészárlás húsz éves évfordulójáról szóló hírek. Az emberiség történetének egyik legnagyobb, és – ha szabad így fogalmazni – legmeghökkenőbb népirtása 1994. április 6-án kezdődött és július közepéig tartott. PARÁSZKA BORÓKA írása.

Ma sem tudni, hogy pontosan hányan estek áldozatul az öldöklésnek, 800.000–1.000.000 ember halt meg a különböző becslések szerint. Különössé az teszi ezt a tragédiát, hogy nem pusztító tömegfegyverek, nem pontos tervek szerint dolgozó, infrastruktúrával, erőszakszervekkel rendelkező hatalmak gyilkoltak, hanem emberek (civiliek, gyerekkatona, kis katonai csoportok), pusztán kézzel, test test ellen. Hutuk és tuszik estek egymásnak.

Import feszültségek Etnikai konfliktusnak szokás nevezni ezt a szembenállást, a valóság azonban az, hogy a hutuk és a tuszik egyazon népnek a két csoportja, kasztja. Mindkét csoport bantu, a hutuk földművelők, a tuszik állattenyésztők. A köztük lévő konfliktusra azt is mondhatnánk, „európai import”, mert a feszültségek akkor mélyültek el, váltak kezelhetetlenné, amikor az országot (a német gyarmatot) 1923-ban elfoglaló belgák a hutukat és a tuszikat külön népként, rasszként kezelték.

A tuszik voltak a kedvezményezettjei a belga rendszernek, ők részesültek oktatásban, vették át fokozatosan a hatalmat. Igaz, a függetlenségi harcot is ez, a tanultabb, a gyarmatrendszert jobban értő csoport kezdte el. Céljuk az volt, hogy visszaállítsák a gyarmati időket megelőző tuzsi királyságot, és a tuzsi arisztokrácia hatalmát. A hutuk így tehát nem a belgák, hanem a tuszik által érezték elnyomottnak magukat, és az 1962-ben függetlené váló országban állandósult a feszültség. 1969-ben a tuszik követtek el erőszakot és fordultak a hutuk el-

Egykori gyilkosok és az áldozatok családtagjai közös képeken

Az erőszakos cselekmények 35 százalékánál konkrét összefüggés mutatható ki a rádiós tartalmak és a gyilkosságok között

len. 1972-ben a hutuk lázadtak fel a szomszédos Burundiban, ezt is tuzsi tisztogatás követte. Ekkor 200.000 ember halt meg, hutu tömegek menekültek a tuszik elől Ruandába. A befogadó ország rosszul viselte a menekültáradatot, 1988-ban a hutuk megint a tuszik ellen lázítottak, akik megtorolták az izgatást, és 20.000 embert öltek meg. Az évtizedek óta tartó gyilkosságok az ezredforduló előtti évtizedben váltak szervezetté és terjedtek ki az egész országra.

1990-ben polgárháború tört ki, amelyet éveken át hosszas fegyverkezés előzött meg, 1990 és 1993 között pedig világbanki kölcsönből vásároltak fegyvereket az itt élők. Az nyilvánvalóvá vált, hogy a hutuk a háborús évtizedek erőszakos és végleges lezárására készülnek. Erről az ENSZ és a CIA is kapott jelentést az ott dolgozó békefenntartóktól (világszerte ismertté Roméo Dallaire tábornok vált, az ENSZ kontingens vezetője, őt és katonáit gyakorlatilag

magára hagyták a válságövezetben). A figyelmeztetések ellenére sem a korabeli Bush kormány, sem a többi nagyhatalom nem vette komolyan, hogy a periférikus afrikai államban valami, az emberiség történetében példátlan dolog következhet be. Azóta többször, több rendben bocsánatot kért az áldozatoktól az amerikai vezetés, a humanitárius szervezetek, a ruandai emlékezetpolitika intenzíven dolgozik.

De megértésre vár az, hogyan vehető rá egy ország lakossága arra, hogy módszeresen, hosszú időn át aktívan részt vegyen a tömeggyilkosságokban, válogatott kegyetlenséggel, az áldozatok pedig saját szomszédai, munkatársai, ismerősei, barátai, sőt rokonai legyenek. A többnyire késekkel, botokkal elkövetett gyilkosságok (emberek százait koncolták fel, verték agyon) annyi áldozatot követeltek, hogy maguknak a gyilkosoknak is megnehezítette az életét: temetetlen holtakkal

éltek együtt hosszú időn át, szenvedtek a járványoktól, amelyek a rothadó hullák miatt törtek ki.

A genocídium stációi A magyarázatok Európában is tanulságosak és megfontolásra érdemesek, egyáltalán nem egy afrikai, törzsi állam belső viszonyai miatt alakulhatott ki a tragédia, a háttérben általános jellegzetességek, társadalmi struktúrák vannak. Gregory H. Stanton a virginiai George Mason Egyetem professzora, aki a népirtások történetét és jellegzetességeit kutatja, már 1988-ban figyelmeztetett arra, hogy Ruandában katasztrófa fenyeget. A helyszínen járva azt tapasztalta a lakosság egy részét megkülönböztethetőként, elkülöníthetőként tartják nyilván. A legszembetűnőbb az volt, hogy a személyi igazolványokban szerepelt, az okirat tulajdonosa hutu vagy tuzsi. Mivel a hutuk és a tuszik között semmilyen különbség nincs, még az általuk használt nyelv sem különbözteti meg őket, ezért a gyilkosságok során egyszerűen elkérték a személyi irataikat. Akinek az szerepelt benne, hogy tuzsi, azt megölték, mint ahogy azt is, aki nem adta át az igazoláskor a saját dokumentumát. Stanton 1996-ban jelentette meg a „Genocídium nyolc stádiuma” című írását, amely eseményekre is hivatkozik. A lista szerint a népirtást megelőzi a klasszifikáció (amely „mi-re” és „ti-re” osztja a társadalmat),

Lehetséges béke és élet a halál után, de nagyon sok munkával és erőfeszítéssel jár

FOTÓK: NEW YORK TIMES

a szimbolizáció (amely pozitív és negatív tartalmakat rendel a felosztáshoz), ez követi a dehumanizáció (amely a negatívan értékelt csoport létezésének jogát vonja kétségbe), majd a tömeggyilkosságra való szervezeti felkészülés, a polarizáció, amely a megbélyegzettek szeparálását (deportálás, szegregáció) szolgálja. Ha mindezek a feltételek adóttak, akkor következik be Stanton szerint a genocídium. A listát két tétellel egészítette ki 2003-ban, a diszkriminációval és a tömeggyilkosság tagadásának stádiumával.

A ruandai esetben az első két lépés a nemzetközi szervezetek szeme láttára és füle hallatára, a helyi tömegtájékoztatóban zajlott. Mindennaposak voltak azok a hírek, hogy a tuszik nem is ruandaiak, hanem valahonnan Etiópiából jött betelepülők, akik elveszik a helyiek földjét, és veszélyeztetik a megélhetésüket. Nem lehet együtt élni velük (mert nem tiszták, és nem tartják be a közösségi szabályokat), agresszívek a hutukkal, bántalmazták őket. Az ilyen hírek kampányszerűen terjedtek, az amerikai nagykövetség azonban azt mondta: nincs jogalap a tartalomszolgáltatás korlátozására, mert az sértené a sajtószabadságot.

A Harvardon David Yanagizawa Drott végzett kutatást a média ruandai eseményekben játszott szerepéről. Arra a következtetésre jutott: ha nincsenek a helyi rádióadók, akkor a

genocídium nem történik meg, a helyi gyilkosságok nem válnak országos módszeres népirtássá. Az akkor működő adókat ez a dolgozat „gyűlölet-adóknak” nevezi, amelyek nem csak a hangulatkeltésben, hanem a gyilkosságok szervezésében is részt vettek. A felmérések szerint az erőszakos cselekmények 35 százalékánál konkrét összefüggés mutatható ki a rádiós tartalmak és a gyilkosságok között, abban az országban, ahol a földrajzi adottságok és az információs infrastruktúra miatt egymástól elszigetelt közösségek csatlakoztak katonai fegyelemmel a népirtáshoz.

Közös térben A ruandai vérengzések huszadik évfordulójára az ország nincs túl a válságon, de – megint csak európai szempontból fontos jelenség – a társadalmi béke nem várt szintet ért el. Ennek egyik magyarázata az, hogy az elmúlt évtizedekben a helyi erők és a nemzetközi szervezetek által a biztonságpolitikai lépéseken túl az egész társadalmat átfogó rehabilitációs programok indultak. Ezekre azért volt szükség, mert az áldozatok és a tettesek ugyanabban a szűk térben maradtak.

Ugyanabban a faluban kell tovább élnie az anyának, akinek négy gyermekét és a férjét mészárolták le 1994-ben, mint ahol ma is él a gyerek és az apa gyilkosa. A börtönbüntetések ideje letelt, mára a legtöbb elkövetőt szabadlábra helyezték. Mivel sem a gazdasági, sem a politikai helyzet nem teszi lehetővé, hogy máshol folytassák életüket, ezért kénytelenek naponta találkozni, folytatni azt a szomszédi viszonyt, amelynek húsz éve késekkel akartak véget vetni.

A rehabilitációs programok között kiemelkedően fontosak a gyerekeknek-leszármazottaknak (valamint az egykori gyerekatonáknak) működtetett művészetterápiás programok, például a Théâtre Témoin projektjei (ez a társulat Palesztinában, Izraelben és Kambodzsában is folytatott hasonló drámapedagógiai kurzusokat). Ha európai szempontból akarjuk összefoglalni a ruandai népirtás mai tanulságait, azt kell mondanunk: lehetséges béke és élet a halál után, de nagyon sok munkával és erőfeszítéssel jár.

Mit ér a humor, ha erdélyi magyar?

Egy évtizede és egy éve indult útjára az Erdélyi Humorfesztivál, hadd szólalhassanak meg a színpadon azok, akiknek kellő muníciójuk van a nevetetéshez, és hadd fogják a hasukat, akik fogékonyak rá. Az eredménnyel szemben lehetünk szigorúbbak és megengedőbbek: a pohárba kerül ugyan valami, de azért inkább üresnek mutatkozik. A 11. fesztivált KUSTÁN MAGYARI ATTILA értékelte.

Ha nem láttam volna a Kolozsváron fellépők többségét már korábban is, nem tartottam volna poénosabbnak e produkciónál egy szociológus ismerősöm kiselemzését egyikük óvatosságairól (arról, hogy miért is nem vállalt be erősebb megjegyzéseket, holott humorista, ez volna a dolga), s ha nem unatkoztam volna egyikükkel órákon át egy teázóban, míg végre megérkezik az autóbusz, talán másképp tekintenék a felhozatalra.

Rádadásul, ha az ember jártas a humorban, akkor a péniszméreteket taglaló poénokat, a Mórckából átültetett régi vicceket sem mindig képes értékelni. Igaz, becsúsztott történet Kelemen Hunorról és a magyarországi választásokról is, ezekért pedig igazán hálás a közönség: azt érezhettem végre, hogy mégis vannak, akik nem kerülnek meg azt, amire valóban igény volna.

Első óra: segélyhívás Mielőtt eljutnánk a politikai viccekig, hadd lássuk a fellépők lajstromát. A kolozsvári est Balla Leventével indul, aki rögtön illusztrálni akarta a stand-up műfajának egyik jellemzőjét, az aktualitást, ezért elmesélte, mi történt vele az úton Kolozsvár felé: semmi. Humorkedvelők számára nehézségek voltak ezek, jómagam a repülőgép-módra állított telefonom képernyőjével kacsintottam össze, amelyen – jogosan – ez állt: „Segélyhívás”. Balla később Zolikáról, a haverról beszélt, aki rettenetes butaságokat hajlamos elkövetni, például nem tud románul

A Szomszédnéni Produkciós Iroda rutinos párosa hozta a formáját

mesterul de apă” néven szólítja a vízszelölőt. Kelemen Hunort is említette, ő néhány éve papírról kellett leolvasa Balla, a humorfesztivál akkori győztese nevét, aki válaszképpen most szintén papírról olvasta fel, kissé akadozva a szövetségi elnök nevét: „Kelemen... ööö... Hunornak köszönöm.”

Ballát György Botond követte, akihez már az EU Táborban is volt

szerencsém. Némileg erősebb humorral, de továbbra sem bátran, és elsősorban a vidéki ízekre helyezi a hangsúlyt. Budapesti kalandjáról számolt be: egy turista lépett hozzá, aki megkérdezte tőle, tud-e angolul, mire ő rávágta, hogy „yes”, A turista ezt követően hosszú kérdést tett fel neki, mire ő azzal válaszol: „akkor no”. És nem ússzuk meg, ő is elmesélte, mennyire nem tud románul...

Zolikáról, a haverról beszélt, aki rettenetes butaságokat hajlamos elkövetni, például nem tud románul

Zsóka Levente rágyúrt a falusi legény imázstra

Második óra: egy kis Paks Ha nem ült volna egy majd kétszáz kilós apuka mellett, aki minden poénra szelíden felnevetett fiával egyetemben, tán kimenekültem volna a tereméből. Kun Zsolt következett ugyanis, aki néhány őszinte kacajomnál többet nem zsebelhetett be, legalábbis nem voltam fogékony a péniszméretet illető frenetikus viccekre, és az sem érdekelt különösen, hogyan hozza ki a nők láborientációból (szét, egyenes, x-es) a szex szót, minden különösebb logikát mellőzve.

Aki ismeri Zsóka Leventét, többnyire tudja, itt-ott feltűnik a Showder

Klub fellépői között, Kiss Ádámmal nemrég sorozatot is készítettek Erdélyről, Air Day Tournak nevezve el azt. Zsók túl azon, hogy humorista, a csíkdánfalvi kultúrotthon igazgatója is. A falusi legény imázsa ő is alaposan rágyúr, s minő meglepetés, a román nyelvvel szemben ő is kápiatulál. Egy budapesti történet nála is előkerül, a korrupt jegyellenőrökről, akik ingerülten kérdezték tőle, tudja-e, hol van? Magyarországon, mondta, ott, ahová Pest még tartozik, és amelyre „Putyin vigyáz, aki Paksot már kinézte magának”.

Csók Zsolt produkcióját érdemes még megemlíteni, aki nem verbális humorral érkezett, inkább a közöniséget mozgatta meg terrorista meditációs felkészítőjén, a publikum jobb sorsra érdemes tagjai kezüket emelgetve például a „putypuruty” szót kellett ismételtessék. Végül megjegyezte: ím, így teszi hülyévé az embereket a terrorizmus.

Szünet: rövid magyarázat

Az Open Stage párosa, akik a két Székelylend lemezről, az akcentusról, a székelyesített román szavak használatáról ismertek, valóban tarolt. A két fellépő hosszú évek óta gyakorolja a műfajt, ugyanakkor színészek is. Minden mozdulatuk kimért, ha pedig gyorsan kell reagálniuk valamire, azt okosan teszik, és kellő humorral. Szemben az első néhány fellépővel, ők értik a szakmát, és ha humoruk meg is marad a kényelmes, senki érzékenységet nem bántó – tehát némileg súlytalan – kerek között, nevetni őszintén lehet

A közönség többnyire csak azért tapsolt az ifjabb fellépőknek, mert az együttlét, a humorfesztivál hangulata magával ragadta őket

Csók Zsolt inkább a közöniséget mozgatta meg terrorista meditációs felkészítőjén

rajtuk. A Szomszédnéni Produkciós Iroda kettőse szintén tapasztalt, párbeszédeiket ismerik határon innen és túl. Ami még fontosabb, nem csak a betanult szövegeik jók (bár olykor laposak), hanem a rögtönzések is. Tóth Szabolcs például nagyobb aratott a szünet végi kommentárjaival, mint az előadással: a későn érkezőket instrualta („vigyázz, nem ott ültél, hát én jobban emlékszem rá, mint te”), a még későbbben érkezőket fenyegette („a fültől fogva vezetem be őket”).

Harmadik óra: mi is az az NLLMP? Litkai Gergely, a Comedy Central Karinty-gyűrés humoristája végül elhozta azt a színvonalat, amelyre igazán vágytam. Történeteit tökéletesre szerkesztette, és előadásán is érződött, pontosan tudatában van a színpadi felelősségnek. Míg a közönség többnyire csak azért tapsolt az ifjabb fellépőknek, mert az együttlét, a humorfesztivál hangulata magával ragadta őket, itt valóban a poénok kaphattak elismerést.

Litkai humora a politikát is érintette, szerinte a pártok nevei, ahogy a cégek szlogenjei a termékek gyengeségét hivatottak eltakarni. Így például ha azt mondják, a kóla hidegen jó, az azt jelenti: a kóla langyosan szar. A pártok esetén hasonló a mechanizmus: a Fiatal Demokraták Szövetsége esetén elég annyit tudni, hogy Orbán Viktor most múlt ötven éves, az MSZP kapcsán pedig gondoljunk arra, hogy ha a szocialista megnevezés helyére bármilyen szót dobnánk, ugyanannyira érvényesnek számítana. Az Együtt 2014-ről azt mondta,

lehet látni, hosszú távra nem terveztek, legalább a 2016-ot kitűzhetnék volna célul. Ráadásul az ellenzékiek előbb az Összefogas néven indultak, majd Kormányváltók lettek, Litkai ezért attól tartott, hogy amikor be megy a szavazófülkébe, valaki beugrik mellé azzal, hogy „találtunk egy új nevet magunknak”. A Demokratikus Koalíció sem fedi a valóságot, mondta, hiszen Gyurcsányék egy időben „k..va egyedül voltak, senki vel nem akartak összeállni”, a pártelnök pedig annyira magányos volt, mint a Hegylakó a négyszáz éves osztálytalálkozón. Az LMP-ről azt mondta, NLLMP lehetne a nevük, azaz „Nagy Lóf..t Lehet Más a Politika”, a Jobbikról pedig megjegyezte, sokat elmondanak ők a magyar pártokról, hiszen ha ők a jobbik, milyen a többi?

Függöny: a humorra szükség van

A humor igazi nagygúyi többnyire nem arról ismertek, hogy félnének kimondani a véleményüket. Az itthoni humoripar egyelőre gyenge lábakon áll, a profik sem, az amatőrök még kevésbé mernek éles véleményt nyilvánítani. Egyrészt az előadók éretlenek, másrészt a közönség sem reagál úgy, ahogyan kellene: minden rossz, vicclapokból ismert poént megtapsolnak, a fesztivál hangulata és a jólneveltség erősebb az izlésnél. Pedig fejlődni csak konstruktív kritikával, sok gyakorlással lehet, és ha valakikre, hát humoristákra – főleg, amikor mintha egyre kevésbé volnánk képesek nevetni magunkon – égető szükségünk van.

A valóság józan fanatikusai

Nyolcadik alkalommal rendezte meg a Debreceni Csokonai Nemzeti Színház a DESZKA Kortárs Magyar Drámafesztivált. Idén nem csak „fel-nőtt” produkciók voltak műsoron, hanem Gördeszka néven a gyerekek érdeklődését célzó bábelőadások is. Amúgy 29 előadást válogattak be a fesztiválra, amely az alapötlet szerint a „nem-emberi színpadi megjelenítésének kortárs lehetőségeivel” foglalkozik. SZABÓ RÉKA írása.

A Csokonai Színház Művészi Műhelye kortárs drámafesztivál néven szervez, invitál, válogat, mégsem egységes a seregszemle. A rendezvényt sorozat egyik felét alkotják a klasszikus megjelenítési formák, illetve klasszikus drámák színpadi adaptációi, a másodikat pedig a kísérletező jellegű produkciók, darabok. (Mivel sok program egymásra tevődött, képtelenség volt megnézni minden előadást. Ezért csak azokról beszélek, melyeket lehetőségem volt látni, kiemelve a számomra fontosabbakat.)

Antigonétól tanyawesternig

Klasszikusnak nevezem Anca Bradu *Antigoné* rendezését, melyet a helyi színtársulattal vitt színpadra. Mit kezd egy önbecsülésében megtört leánytestvér azzal az önkényes parancssal, hogy fivérét nem temetheti el méltón? Egyértelműen szembeszáll az isteni törvényeket tagadó hatalommal, de egyedül marad. Az előadás főképp erre az egyedüllétre, illetve a szereplők közt fennálló feszültségre koncentrált. Antigoné viszonya a húgával megromlik, mert a kisebbik lány nem elég bátor, hogy mellé szegődjön. Éles dialógusok csattanhatnak e két, igazságot követelő nő között, de ez nem történik meg, mivel a karakterek reprezentációja megmarad a sablonosság szintjén. A szereplők közti feszültség megmutatására, a színészi játék előtérbe helyezésére alkalmasnak mutatkozik a színpadkép, mely az áttetsző üvegfalakból épített királyi palotát helyezi a középpontba, helyet adva a színpadon a királyi udvarnak is, hogy kiemelje a fent-lent,

Pillanatkép a *Novemberi éj* című debreceni előadásból

FOTÓK: DEBRECENI CSOKONAI NEMZETI SZÍNHÁZ

A szöveg, a ritmus, a képzőművészet, a zene létrehozta azt a kivételes eseményt, amelyet kortárs színháznak nevezünk

úr-nép, hatalom-szabadság-rabság központi motívumait. A színészek viszont sematikussá válnak e játékokban, nem képesek szabadulni a patetikus hangnemtől, a gesztusoktól, amelyek valahol a túl feszes és lötyögő közt ingadoznak. A felszínesség alól még az sem menti fel az előadást, hogy műfaja keveredik az operáéval, mely megnehezíti a játék, mint aktus és a zene absztrakt jellegének egyidejű ki-teljesítését.

Ugyanilyen problémákkal küzd Stanisław Wyspiański 19. századi drámájának színpadi adaptációja, a *Novemberi éj*, mely az Olümposz ellen Pallas Athéné vezetésével lázadó istenek és a lengyelországi forradalom közti kapcsolatot feszegeti. A rendező (Mezei Kinga) nem lépett túl a történelmi elbeszéléseken, nem teremt párbeszédet a közönséggel és saját korával, négy fal közé és poros kosztümökbe zárja mindazt, ami emberi lehetne „ott és akkor”.

Nem teszi ezt másképp a kortárs drámaként emlegetett Pipás Pista tanyawestern színpadi adaptációja sem, mely a címszereplőhöz kötődő 20. századi valós tragikus eseményeket dolgoz fel. A Szegedi Nemzeti Színház „magyar valóság” megteremtésére tett kísérlete annyiban sikeres, hogy egy olyan előítélettel teli magyar tanyasi közösséget kreált, melynek fő jellemvonása a „más fajták” iránti gyűlölet. Csurma egy fiktív település, lakói minden egyéb népnél alábbvalóak, bűdösek,

tetvesek, csak rabolnak, ezért el kell pusztítani őket, mert ha nem vigyáznak, ellepik őket. A süketnémának sem kell élnie, hasznavehetetlen, el kell emészteni. Bármiféle megaláztatást, gyilkossági jelenetet a szereplők vidáman és gondtalanul viselnek a színen, csujogatva ropják a táncot egy-egy újabb sikeres ölés után. Így mutatja be a szegedi színház a kortárs magyar valóságot, olcsó helyzetkomikummal fűszerezve.

A színházi nyelv titkai

Nagy József társulata igazolja, lehet más-képp is beszélni a színház nyelvén. A *Wilhelm-dalok* című előadás a testtel, mint anyaggal játszik, jelen esetben az öregséget teszi fő motívummá. E performanszban egyszerre találkozunk a reálissal (Bicskei István) és a teátrálissal (Nagy József). A reális felől nézve szembesülünk a halálát váró öregemberrel, aki összefüggéstelenül arról beszél, hogy a maga leegyszerűsített életében melyek a percek, amelyeket boldognak lehet nevezni. Csak foszlányai-ban ragadhatók meg ezek a transzcendens élmények. „Az én szívem gondolatának minden alkotásai arra irányulnak, hogy egyesítsem, egybe-hordjam mindazt, mi töredék, talány és szörnyű véletlen”, – mondja a felnőttgyerek. Mellette látjuk fehér maszkban, ősz hajjal, szögletes mozdulatokkal a zongorabillentyűket is félreűtő bábót (Nagy József), az öregség tökéletlen voltát, a tehetet-

lenséget, az utazótáskát (vagy koporsót?) teli homokkal. Vagy hamuval?

A test másfajta megjelenítését láthattuk a Forte társulat előadásában. Kristóf Ágota *Trilógia* című művének első részét, *A nagy füzetet* vitték színre, melyben az önkényes paraszti világ pokla elevenedik meg. Nem realista megvalósításban gondolkodtak az alkotók. Az elbeszélők szárazon mesélik a történeteket a zöldekkel, előre meggyúrt kenyértésztával elhalmozott színpadon. A díszlet csupán ennyi: spagetti, süttők, krumpli töménytelen mennyiségben, melyek az adott jelenet-höz alkalmazkodva bármilyen funkciót betölthetnek. Ez a „nyersesség” hitelesebbé és eredetibbé válik a koreografált mozgással, olyan közeget alkotva, ahol a szöveg, a ritmus, a képzőművészet, a zene létrehozza azt a kivételes eseményt, amelyet kortárs színháznak nevezünk.

Izgalmas próbálkozás a Nyári Mozi Színházi Közösség *Lit és Mix* könyve című produkciója, mely egy képzeletbeli regény eseményeit dolgozza fel, szintén zenére (Lajkó Félix), mozgásra, táncra (Döbrentei Dénes) hagyatkozva. E médiumok közé beépül a filmvászon, illetve a televízió is. Utóbbi élőben közvetíti az eseményeket a vendég számára, aki egy ideig színpadon kívüli térből követi azokat. Több évezredes történet részleteit kell megragadnia a befogadónak múltból, kapcsolatokról, apákról, barátokról, az időről.

A különböző műfajok egy előadáson belül sikeres összekapcsolódásának lehetőségét a temesváriak *Békeidő* című előadása is megmutatja

A közös munka lehetőség arra, hogy hasznos, alkalmazható visszajelzések fogalmazódjanak meg

Pintér Béla rendezése, a *Titkaink* egyik jelenete

Hajdu Szabolcs rendezésében. Apró jeleneteivel annyi impulzust ad a befogadó számára, amennyit két óra alatt lehetetlenség feldolgozni. Egyik legfőbb dilemmája az előadásnak a nyelv és a kifejezhetőség. Provokatív hanggal vitára készíttet már a nyitó jelenet, amikor egy kortárs műből a gyötrelmes, hazug, nem őszinte nyelvről olvasnak fel a színészek. A valós hozzászólásokat olykor egy politikus halandzsanyelve váltja fel, dilettáns művészek vitája költészetről, színházról, a jó sörről. Mindig kerestetik az a nyelv, mely által a színház megragadhatóvá válik, jelen esetben a néző szabadon választhat, melyik fragmentum befogadási útján indul el.

Pintér Béla mindig tudja, diszkurzusával hogyan forduljon a néző felé. *Titkaink* című előadása vált a fesztivál egyik feledhetetlen eseményévé. Az elmúlt rendszerben a kollektív és egyéni tudat visszafojtott titkainak, tabuinak a kisember szemzőgéből történő szimbolikus feltárására tesz kísérletet. A nyolcvanas évek hajviseletében és ruhájában, az akkori mainstream zenére romantikázó, a kényszerektől szabadulni vágyó fiatalokkal találkozunk, szüleinkkel, saját magunkkal. Szervezik a táncmozgalmat, és szenvednek azért, hogy az autentikus népi kultúrát megőrizték az elnyomó rendszer törvényeivel szemben. Óriás magnószalag forog a háttérben, muzsikások húzzák a nótát, a zene és néptánc gyönyörűen fonódik egybe az elhangzó szöveg logikájával. Csákányi Eszter elbűvöl a kultúr-főhivatalnok, Pánczél György elvtárs szerepében.

Lomha testével, ismerős kefebajszával, nagykeretű szemüvegével nem tud mindvégig „aczélerős” maradni. Mindannyian gyengék, felmutatják eltírt énjüket, legyen az szexuális vagy politikai jellegű. Mindezt trivialitástól mentesen, mégsem megszápítva teszi a társulat.

Szókimondó műhelyek A szakmai beszélgetések alapja az előző napi előadás, ezt felolvasószínházi produkciók követik, így még több kortárs dráma kerülhetett bemutatásra. Kortárs magyar szerzőkkel beszélgethetünk *Az emberi test után* témában. Németh Zoltán, Bartók Imre, Kalmár György és Áfra János vitáztak az emberi test és a posztumán művészi ábrázolás kérdéseiről, arról, hogyan próbálja meg az irodalom felbontani, megjeleníteni a testet az aktuális társadalmi keretek közt.

A számomra legfontosabb kísérőprogram a Színházkritikusok Nemzetközi Szövetségének szemináriuma volt, Mark Brown Skóciában élő kritikus vezetésével, orosz, svéd, bolgár, amerikai, francia illetve romániai magyar szakírók részvételével. A látott előadásokról vitakoztunk: a kilenc résztvevőnek az előző napi produkcióról kellett vitaindítót tartania, figyelembe véve a logikus érvelést, saját szempontok melletti állásfoglalást, a szakmai nyelv következetes használatát. Beszélgetéseink témája továbbá a kritikaírás hagyománya a környező országokban, a kritikaíró magatartásának megfigyelése volt, s szabadon szólhattunk a személyes dilemmákról. Az egyik legfontosabb szerepe e szakmai workshopoknak az, hogy ki-ki nyíltan beszélhet és kérdezhet a kritikusok elé gördülő akadályokról, tanácsot kérhet azok megoldásához.

Lehetetlen megragadni a rendezvény minden előadását, mozzanatát, de igyekeztem találni a DESZKA bemutatásában egy olyan megfogalmazást, mely a fesztivál útkeresését jellemzi: „Egyikünk sem tökéletes, és bizony mindannyiunknak vannak titkai. Nem vagyunk hibátlanok. De a valóság józan fanatikusai vagyunk, és a jó kompromisszumok robotosai”, – mondja Pánczél elvtárs, mondja a kortárs magyar dráma, mondhatjuk mindannyian.

Dr. Zsoldos Attila akadémikus, történész

Vendégjárás az Árpád-korban (2.)

Gazdag témakörben tartott előadást a Szacsavay Akadémia márciusi előadója a keleti népek évszázadokig tartó betelepedésének folyamatáról. Beszélgetésük második részében SZILÁGYI ALADÁR a több hullámban befogadott kun, illetve az úz és jász néptörzsek, valamint a kisebb létszáma ellenére jelentős szerepet betöltő zsidóságról kérdezte a MTA Történettudományi Intézetének osztályvezetőjét.

Krónikáink, főleg legendáink szerint a kunok – illetve az úzok – első kontaktusa a magyarokkal a kerlési csata volt. Számomra nem egészen világos: úzokkal vagy kunokkal csatáztak Szent Lászlóék, netán az úzoké volt a főszerep az ütközetben?

A zavart az okozza, hogy a „kun” szó kettős jelentésű a magyar nyelvben. Az, ami ma is él, egy népnév, azoknak a kunoknak az elnevezése, akiket – a besenyőkhöz hasonlóan – a török népek egyikeként tartunk számon. Az Árpád-korban használatos magyar nyelvben a „kun” eredetileg az összes sztyeppe-i íjas-lovas, nagyállattartó nép közös, összefoglaló neve volt: olyasféle, mint a mai magyar nyelvben az „indian” kifejezés, melyet számos különböző népre szokás használni. Amikor a magyar krónika azt írja, hogy a kerlési csatában a kunokkal csaptak össze a magyarok, az azt jelenti, hogy valamilyen a sztyeppéről származó néppel vagy népekkel ütköztek meg. Vélhetőleg ezek javarészt besenyők, kisebb részt úzok voltak. Az úzok egy kevésbé ismert csoport, nem játszottak jelentős szerepet a magyar történelemben. A kunok ekkor még éppen csak feltűntek Kelet-Európának a legszélén, 1061 táján, tehát Kerlésnél vélhetőleg nem kunok szerepeltek. Az igaz, hogy utóbb a kunok erőteljes és elég félelmetes nomád birodalmat építettek ki a kelet-európai térségben.

Ennek ellenére ez tisztavirág éltűnek bizonyult...

Dr. Zsoldos Attila:
„A kunok jogi, közigazgatási különállása jó ideig megmaradt, de az asszimiláció végbement”

A kunok jelentős része is kívül maradt a Kárpát-medencén, és a román nép kialakulásában is jelentős szerepet játszottak

Igen, mert idővel megjelentek náluk erősebbek. Egy darabig ők nyomorgatták az orosz fejedelemségeket. A korszak orosz krónikái tele vannak a kunok rémtetteivel és az ellenük folytatott küzdelmekkel. A Magyar Királyság területét is számos ilyen kun támadás – mondhatjuk nyugodtan: „kun kalandozás” – érte. A 13. század elején már a Kárpátoktól keletre és délre – a későbbi Moldvában és Havasalföldön – kunok élnek, de ekkor már betört Kelet-Európába egy sokkal erősebb hatalom, Eurázsia valaha volt legnagyobb államalakulata, a mongol vagy tatár birodalom, amely nyugat felé szorított a kunokat. A tatár nyomás olyan erős volt, hogy a korábbi halálos ellenségek, az oroszok és a kunok együtt próbáltak ellenállni a tatár támadásnak. Sikertelenül, ami tovább szorította nyugat felé a kunokat. Egy részük meghódolt a tatároknak, más részük bebocsátást kért IV. Bélatól (1235–1270) Magyarországra.

Reális-e az a krónikából származó adat, mely szerint IV. Béla negyvenezer kunt fogadott be?

Nem. Ráadásul a forrás nem is negyvenezer harcost, hanem negyvenezer családot említ, ami sokszorta több személyt jelentene. Valószínűleg a krónika szerzője azt akarta írni, hogy „sokat”. Általában a középkori krónikáknak a népek, a hadseregek és az egy-egy csatában legyilkoltak létszámára vonatkozó adatai sem vehetőek szó szerint. Az azonban biztos, hogy jelentős kun népesség költözött be 1239-ben az országba, csak hogy beilleszkedésük nem nagyon sikerült. Kialakultak azok a nehézségek, amelyek egy vándorló, nagyállattartást folytató nép és egy letelepült, földműves népesség szoros egymás mellett éléséből rendszerint adódnak. A kunok ráhajtották az állataikat a magyarok vetésére, a magyarok meg szívesen hajtották el a kunok marháit, ha tehették, s akkor még a kun és a magyar lányokon esett sérelmeket nem is említettük az illendőség okán... Nagyon feszült volt a magyar-kun viszony. Ráadásul a magyarok azt tapasztalták – ezt ma nem tudjuk reálisan megítélni –, hogy az uralkodó rendre a kunok pártját fogta viták esetén. Éppen akkor, amikor a tatár

támadás érte az országot, fokozódott a kunokkal szembeni ellenséges hangulat. Ilyen körülmények között hamar felröppentek olyan hírek, hogy a kunok a tatárok titkos szövetségesei, akik csak azt várják, hogy hátba támadhassák a magyarokat. Felismerni véltek kunokat a tatárok között, ami nem volt lehetetlen, hiszen tudunk olyak kunokról, akik valóban behódoltak a tatároknak, az ő oldalukon harcoltak. Ezzel együtt teljesen valószínűtlen, hogy a Magyarországra költözött kunok a tatárok mellé álltak volna, de mégis a feltűzött pesti csőcselék lemeszárolta a magyarországi kunok vezérét, Kötönyt családostul. Emiatt a kunok dűlva-fűlva, fosztogatva kivonultak az országból. Valahol az Észak-Balkánon húzták meg magukat. IV. Béla azonban nem adta fel azt a tervét, hogy letelepítse őket. Hogy ez pontosan mikor történt, nem tudjuk, az azonban bizonyos, hogy 1246-ban a kunok már a magyarok mellett harcoltak IV. Béla ausztriai hadjáratában. És innentől kezdve a kunok a magyar királyi haderő állandó kontingensét alkották. Feladatuk többnyire az volt, amihez nagyon értettek: dűlni, fosztogatni, rabolni, égetni, megfélemlíteni az ellenséget, megakadályozni az utánpótlását. A korszak minden magyar hadjáratában ott találjuk őket. Egyébként az Alföldön telepítette le őket Béla, nagyjából ott, ahol a mai Kiskunság és Nagyunság van, de a Marostól délre is éltek kunok. Ezt követően már nem hallunk arról, hogy konfliktusok támadtak volna a magyar és a kun népesség között, amiben nyilván szerepe volt annak is, hogy a kun településterület az Alföldön, tehát a tatárok által leginkább pusztított országrészben volt. Bizonyos, hogy a kunok fölvtették a kereszténységet, de okunk van azt hinni, hogy nem nagy buzgalommal gyakorolták az új vallást. A megkeresztelkedés politikai gesztus volt a részükről, amit a magyar király elvárt tőlük, s ők készek voltak megtenni. Egyébként a magyar királyokat nem nagyon foglalkoztatta az, hogy mi történik a kun szállásokon, elsősorban az érdekelte őket, hogy hadjárat esetén a kunok vonuljanak hadba, amit készséggel meg is tettek. Egy idő után, a 13. század második felében megváltozott a

Fél Európa meg volt győződve róla, hogy Lászlóval, akinek nem születtek gyermekei, kihalt az Árpád-ház

helyzet. IV. László idején, aki anyja révén maga is kun származású volt, Magyarországra küldte III. Miklós pápa a követét, Fülöp fermói püspököt. Megbízása arra szolgált, hogy orvosolja a magyar egyházat a király kiskorúsága idején ért sérelmeket, és találjon megoldást az évek óta üresen álló esztergomi érsekség betöltésére, azaz voltaképpen nem kellett volna a kunokkal törődnie. Fülöp azonban valamilyen oknál fogva olthatatlan vágyat érzett arra, hogy a kunokból rendes keresztényeket faragjon. Hajthatatlanságából nagy konfliktusok származtak, aminek az lett a vége, hogy a kunok előbb, 1280-ban, megpróbálták lopva kiosonni az országból, IV. László azonban visszacsalogatta őket. 1282-ben aztán már föllázadtak a király ellen, ekkor került sor a hód-tavi csatára, ami a kunok vereségével zárult. A kunok egy része kimenekült az országból, a Csánád megye déli részén élők Havasalföldre menekültek. A többiek maradtak, és megindult az a nagyon lassú beolvadási folyamat, ami az egész középkoron át tartott. A kun identitás tartós fennmaradását elősegítette, hogy 14. századi kezdemények után a 15. századra kialakultak az úgynevezett kun székek, olyan közigazgatási egységek, amelyek biztosították azt, hogy a kunok a magyar társadalomtól bizonyos mértékig elkülönülve élhessenek. Sajátos jogállásuk olyan királyi védernyőt tartott a kunok fölé, mely megakadályozta, hogy apránként fölmozsolódjanak, ahogy az a besenyők egy részével történt. A kunok jogi, közigazgatási különállása jó ideig megmaradt, de a népi asszimiláció az végbement. Ezért a kunok ma már a magyarság egyik néprajzi csoportját alkotják. A 15–16. század táján azonban a kun még beszélt nyelv volt Magyarországon, amiről nyelvemlékek tanúskodnak.

Tudtommal több kun nyelven írtok szöveg maradt fenn...

Valóban, ezek közé tartozik a Miatyánk kun változata, mely a 16. században készülhetett, s nevezetes emléke a kun nyelvnek a *Codex Cumanicus* néven ismert itáliai kódex, mely részben egy, a 13. század

végén a Krímben készített latin–perzsa–kun szójegyzéket (afféle szótárt) tartalmaz, részben a 14. század közepén latinból kunra fordított egyházi szövegeket.

Gyakran együtt emlegetjük őket a jászokkal, jász-kunokként, kötőjellel. A jászág egy velük rokon nép volt?

Nem velük rokon, hanem velük együtt érkező nép. Míg a kunok török nyelven beszéltek, a jászok nyelve az iráni nyelvek közé tartozott, maga a „jász” kifejezés az alánok önelnevezéséből, az asból származik. Egy részük még a kun birodalom virágzása idején csapódhatott a kunokhoz, s okunk van azt hinni, hogy a kun betelepülés idején jöttek ők is az országba. Nehezíti a dolgunkat, hogy a jászok jóval ritkábban szerepelnek a forrásokban, mint a kunok.

Kevesebben is lehettek, mint a kunok...

Nyilvánvalóan kevesebben is voltak.

Viszont Jászvásárnak, a mai Iaşinak ők adták a nevét.

Igen, mert vélhetőleg nem minden jász költözött be Magyarországra, ugyanúgy, ahogy a kunok egy jelentős része is kívül maradt a Kárpát-medencén, és a román nép kialakulásában is jelentős szerepet játszottak. Erről román barátaink nem nagyon szeretnek hallani, de attól ez még így van. Ugyanígy a jászok egy része is a Kárpátokon kívül maradt kunok között élt, így aztán ők adhatták Jászvásárnak a nevét. Még annyi különbség van a jászok és a kunok között, hogy minden adatunk arra utal: a jászok esetében a földművelésnek nagyobb szerepe lehetett eredetileg. Talán ez is magyarázza, hogy kevesebb konfliktusba keveredtek, de közülük is kerültek ki királyi testőrök.

Mivel Biharban vagyunk, hadd említsük meg, hogy Kun László személyes tragédiája a Váradhoz közeli Körösszegen következett be. Az ellene elkövetett merényletről biztos dolgot tud a történelemtudomány?

Ami biztos, az nagyon rövid és egyszerű: 1290 júliusának elején László király a bihari Körösszeg vára mellett táborozott, amikor bizonyos kunok álmában rátörtek, és meggyilkolták.

Valaki állt-e ennek a merényletnek a hátterében?

Van egy olyan verzió, hogy Borsa Kopasz – a becsületes neve Jakab volt egyébként –, aki egy hatalmas bihari nemzetség tagja, a Tisztántúl legnagyobb részének az ura ekkortájt, fivéreivel, köztük Rolanddal, Erdély akkori vajdájával együtt. Vannak olyan források, amelyek szerint Kopasz felbujtására történt a gyilkosság. Meglehet, valóban így történt, ám ez az információ abból az időszakból származik, amikor I. Károly király (1301–1342) – népszerű nevén: Károly Róbert – már leverte a Borsákat, s egy bukott nagyúrra könnyen rá lehet fogni olyan gáztetteket is, amelyeket valójában nem ő követett el. Más, nyugati forrásaink ellenben tudni vélik azt, hogy IV. Lászlót azért ölték meg, mert az egyik kun főember rajtakapta a feleségével, tehát egy banális szerelmi dráma lenne a háttérben. Az is felmerült, hogy a gyilkosság a kunok kései bosszúja lett volna a hód-tavi vereséért. Elgondolkodtató, hogy Lodomér esztergomi érsek, aki korábban híve volt IV. Lászlónak, és mindent megtett annak érdekében, hogy helyes útra térítse, már a király életében kapcsolatba lépett László későbbi utódával, Velencei András herceggel, a későbbi III. András királlyal (1290–1301). Hogy honnan tudhatta Lodomér, hogy az országnak hamarosan új uralkodóra lesz szüksége, arról nincs tudomásunk. A helyzet az, hogy IV. Lászlót sokaknak, sok okból volt érdeke félreállítani. Hogy aztán a szóba jöhető lehetőségek közül melyik húzódik meg a gyilkosság hátterében – vagy éppen egyik sem, hanem egy olyan, amiről, források híján, fogalmunk sincs –, azt nem tudjuk, s vélhetően soha nem is fogjuk megtudni. A dolog érdekessége, hogy fél Európa meg volt győződve róla, hogy Lászlóval, akinek nem születtek gyermekei, kihalt az Árpád-ház. Számos dinasztia

SZÜCS LÁSZLÓ FELVÉTELEI

A zsidó–magyar együttélés épp úgy nem okozott különösebb problémát az Árpád-korban, mint a korszak nagy részében a muszlim–magyar együttélés sem

tartott ígényt a magyar trónra, végül azonban az említett Velencei András herceg lett a magyar király. Az ő törvényes származásában korábban erősen kételkedtek, de egy csapásra eloszlottak ezek a kételyek, hiszen az országnak királyra volt szüksége. Ily módon tíz évvel meghosszabbodott az Árpád-ház uralma.

Felsorolásunkból kimaradt-e valamely érdekes keleti nép, amelyik a középkorban jelentős szerephez jutott Magyarországon?

Beszélhetünk még, mint keletről származó népről, a zsidóságról is, ámbar a legtöbb Árpád-kori zsidó nyugatról érkezett. Azt nem tudjuk, hogy jöttek-e be zsidók már a honfoglaló magyarokkal, bár a kazár birodalomban sok zsidó kereskedő és pénzember élt, sőt a kazár uralkodók, amikor politikai okokból választaniuk kellett a keresztény és a muzulmán vallás között, harma-

dikként a zsidó vallást vették fel. Az valószínűtlen, hogy a Római Birodalom idejében Pannonia provinciában élő zsidó közösségek megélték volna a magyar honfoglalást. Az azonban bizonyos, hogy a 10. század második felében már említenek olyan magyarországi zsidó kereskedőket, akik a prágai vásárra vitték az áruikat, s a 11. századból is vannak adataink a magyarországi zsidóságra. Bővebb ismereteink a 13. század első feléből származnak, akkor a muszlim pénzemberek mellett zsidó vállalkozók is kivették a részüket az ország pénzügyeinek az irányításából és lebonyolításából. Kereskedelemmel is sokan foglalkoztak közülük. Viszonylag nyugodt és rendezett életük volt az Árpád-kori Magyarországon. A keresztényektől való elhatárolódásuk, persze, megvalósult: a középkortól mi sem volt idegenebb, mint a vallási türelem, de biztonságban, nyugodtan élhettek az Árpád-kori Magyarországon. Nem ismerünk olyan atrocitásokat, amelyek Nyugat-Európában már ebben a korban gyakoriak voltak. Az első kereszties hadjáratok idején például a keresztiesek azzal kezdték a szent hadjáratot, hogy a német városok zsidóságát lemészárolták, így ezekről a területekről sokan menekültek Magyarországra. Pozsony városának 1291. évi kiváltságlevele ellenben előírja, hogy a pozsonyi zsidók ugyanazokat a jogokat élvezzék, mint a város – egyébként többségében német származású – keresztény polgárai. Az 1279. évi budai zsinat – melyet az a Fülöp legátus tartott, aki a kunokat is meg akarta téríteni – előírta, hogy a zsidók egy piros megkülönböztető jelet hordjanak a külső ruházatukon, egyetlen forrásunk sem bizonyítja azonban, hogy ezt a rendelkezést végrehajtották volna. Még régebben, a 11–12. századi magyar törvények előírták, hogy zsidó csak püspöki székvárosban telepedhet le, ehhez képest a magyar középkor egyik legvirágzóbb zsidó közössége Sopronban élt az Árpád-korban, ami sem akkor, sem később nem volt püspöki székhely. A zsidó–magyar együttélés épp úgy nem okozott különösebb problémát az Árpád-korban, mint a korszak nagy részében a muszlim–magyar együttélés sem.

Játék a fantáziával

A film akkor válik teljessé, ha azt megnézte valaki, és értelmezte a maga számára, kitöltötte az üresen hagyott helyeket a saját képzeletével, de hogy melyik film mennyi lehetőséget ad a képzelőerőnknek, az változó. KUSTÁN MAGYARI ATTILA ezúttal két olyan alkotást mutat be, amelyek eltérő mértékben igénylik a néző fantáziáját.

Nyolc ember, egy szoba: Az őslakó

Jerome Bixby forgatókönyvíró halálos ágyán tett pontot a *The Man from Earth* (2007) című munkájára, amelyhez fia, Emerson olyan rendezőt keresett, aki apja munkáját megkíméli a fölösleges látványelemektől. Ezért kötött szerződést végül Richard Schenkmannel, aki másfél órás párbeszédet forgatott le, mindössze egy szobát és a szükséges szereplőket használva ehhez.

A történet pedig bőven kínált látványt: egy 14 ezer éves férfiről szól ugyanis, aki a jelenben történelemprofesszor egy egyetemen. John Oldman éppen bejelenti, hogy elhagyni készül az intézményt, ezért kollégái összegyűlnek nála, hátha sikerül megtudniuk indokait. Oldman ekkor közli, hogy ő halhatatlan, és már 14 ezer éve járja a bolygót.

A néző fantáziája beindul ekkor, és már régen másként működik, mint az átlagos filmeknél, ahol azt, amit hallunk, általában látjuk is. Ez az alkotás jóformán hanganyagként is működne: ahogy egyre mélyebbre

Sötétedés után

kerülünk a történetben, egyre csavarosabbá válik, a kételkedő kérdések pedig egyre sűrűbben merülnek fel a különböző végzettségű kollégák részéről, úgy tárul eléink egy csodálatos világ, a történelem évezredei. Anélkül, hogy észrevennénk: közben csak falakat és embereket látunk.

Az *őslakó* számos meglepetéssel szolgál, amit nem volna ízlés elárulni, de annyit igen: új értelmezést kap számos dolog, és mindvégig döntésre képtelenek leszünk azt illetően, hogy Oldman kitalálta-e történetét, vagy igazat mond. Végül minden a helyére kerül, amikor pedig felgördül a stáblista, nem ér véget a film: ekkor kezdünk el gondolkodni azon, mit is láttunk...

Az őslakó

Világvége az osztályteremben: Sötétedés után

Egy jakartai nemzetközi iskola utolsó tanítási napján izgalmas kísérlet részeseivé válik húsz diák. Tanáruk filozófiai kalandokba invitálja őket, amelyet a néző – az előző filmtől eltérően – úgy élhet meg, ahogy azt a résztvevők képzelőereje diktálja.

Az *After the Dark* (2013) című, John Huddles rendezte filmben a

tanár által felvázolt történet szerint a világ végét éljük, a húsz diákból pedig tízet kell kiválasztani logikus döntések mentén, hogy képesek legyenek újra benépesíteni a Földet. Az első kísérlet során mindössze a cetliket, véletlenszerűen kihúzott szakmák mentén dönthetnek, de végül kudarcot vallanak. A második kísérletben más tényezők is segítenek a döntésben, valaki például hasznos volna, mint szakember, de impotens, tehát nem vehet részt az újránépesítésben.

Ami ez esetben minket érdekel, az a fantáziával való játék. Ezúttal nem bízzák ránk a látványt: látjuk a távolban robbanó atomtölteteket, a pusztuló világot, és azt a képzelt bunkert, amelyben a tíz kiválasztott diáknak együtt kell működnie. E kettős helyzet érdekes fordulatokat hoz: az osztályteremben padokban ülő diákokat látunk és az ablaknál álló tanárt, a bunkerben, a képzelt világban azonban még civakodásra, lövöldözésekre is sor kerül, amelyek időnként mintha a maguk útját járnák, függetlenül az osztályteremben zajló, valós történettől.

A kérdés mindvégig marad: lehet-e a ráció mentén dönteni morálisan kiélezett helyzetekben? Ezt követhetjük végig erős látványelemek segítségével a *Sötétedés utánban*.

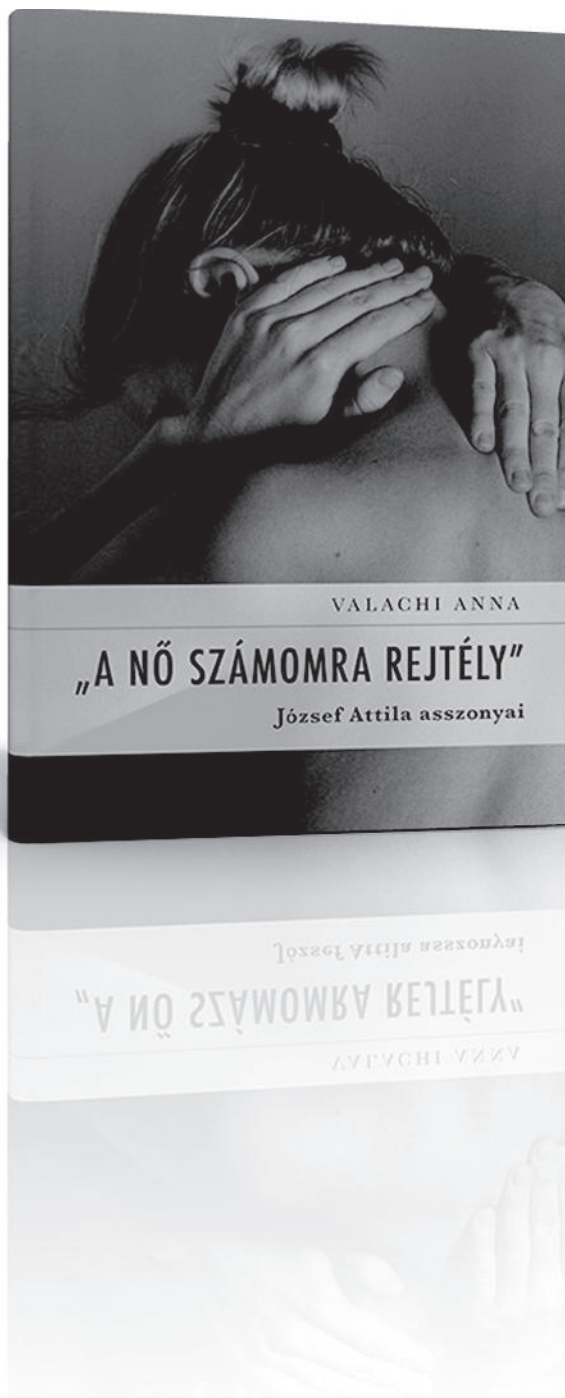

József Attila, second hand

Új piaca van a magyar irodalomnak, akkor nyílik, amikor az olvasás népszerűtlenné válásáról, az irodalmi szövegek háttérbe szorulásáról egyre többen, több felületen beszélnek (például az interneten, az e-bookok jövőjébe vetett hittel, vagy a nyomtatott szöveg agóniájáért való aggódással).

Az új piacot az életművek átértékelése, a szerzők magánélete, személyisége iránti érdeklődés, egy új, sokszoros idézőjelbe tett „sztárgyár” nyitja. Kétségtelen úttörője ennek Nyáry Krisztián, akinek Facebookon közzétett fényképes-szöveges irodalomtörténeti tartalmai rendkívül népszerűvé váltak, mert megoszthatóak, mert arcot adnak a szövegeknek, idézhetőek. Önálló fogalomká is vált (pozitív és negatív felhangokkal egyaránt) a „nyárykrisztiánózás”.

Valachi Anna *A nő számomra rejtély* című kötetét ezzel a helyzetismerettel érdemes kézbe venni. A József Attiláról szóló dolgozatokat egybegyűjtő könyv azonban egyáltalán nem számít újdonságnak, sem tartalmát, sem műfaját tekintve. Szerencsétlenségére József Attila magánélete legalább 80 éve izgalomban tartja a magyar olvasóközösséget, memoárok, szövegközpontú elemzések, pszichológiai-pszichiátriai tanulmányok tucatjai jelentek meg már róla. Ezzel a figyelemmel akár el is lehetett volna használni ezt az életművet, szerencsére ennek ellenáll a rendkívül erős, és kellőképpen kisajátíthatatlan, öntörvényű szövegkorpusz. Valachi Anna olyan feladatra vállalkozott, amelyet jól irdatlanul nehéz teljesíteni: valami olyasmit kellene mondani a már eddig tudottakhoz képest, amely új szemszögeket, támpontokat biztosít. Ez a kötet ezt a feladatot nem teljesíti, és azért nem, mert egyáltalán nem tisztázza, mihez is keresünk új szemszögeket? A szövegek értelmezéséhez, rekontextualizálásához? Az irodalom-szociológia elmélyítéséhez? A József Attiláról szóló szekunder-irodalom szintéziséhez, feldolgozásához? Egy gender alapú újraolvasáshoz? A felsoroltak kö-

zül kétségkívül ez utóbbi lett volna a legizgalmasabb. Az összes többi vagy reménytelen, vagy felesleges vállalkozás, vagy egy ennél sokkal nagyobb volumenű munka révén teljesíthető.

A cím alapján azt gondolhatnánk, hogy Valachi a gender-olvasás és értes nyomvonalán halad, és ha valóban így tette, akkor kiváló, kortárs és korszerű alapra támaszkodhatott volna. Borgos Anna pszichológus-

ként, irodalom- és genderkutatóként az utóbbi években többek között a Noran kiadónál jelentette meg munkáit, amelyek módszertanukban, kutatási anyagukat illetően is folytatásra érdemesek (*A te színed előtt. Kafka Margit szerelmei; Portrék a Másikról. Alkotónők és alkotótársak a múlt századelőn; Nőírók és író nők – Irodalmi és női szerepek a Nyugatban* – társszerző Szilágyi Judit; *Nőtörténet, szexualitástörténet.*) Valachi Anna sajnos nem veszi fel a fonalat. Amit ebben a kötetben kapunk, az nem más, mint a József Attilához kötődő nők életútjának ismertetése, néhol elaprózott, néhol elnagyolt bemutatása. Nem tisztáztak, hogy az ismert, többször, többféle korábbi memoárban, tanulmányban megjelent életrajzi tényeken túl mi és miért válik fontossá ebben a kötetben? Időnként elveszünk a hétköznapi magánéleti események részletezésében, amelyeknek a forrását gyakran nem is jelzi a szerző. Vajon van-e jelentősége annak, hogy a költő miről beszélgetett a nála 32 évvel idősebb Révai Ilkával aktus közben, és ha van ennek relevanciája, ez a beszélgetés szó szerint hol, milyen formában bukkan fel – tisztázni kellene. Időnként pedig eluralkodik a szövegen az anakronisztikus pszichologizálás, amelyet nem lehet komolyan venni. (Gyömrői Edit föl-villanyozta az „agy-túlműködésre amúgy is hajlamos költőt”, Vágó Márta „asszonyban győzött a pszichoanalitikushoz méltó igazságérzet és a koronatanúi elhivatottság”).

Jelentős önfegyelemmel végigolvasható ez a könyv, amely biztosan megkeleti a helyét az irodalmi piacon. Borítóján háttal meztelen nő áll, magát öleli – aki szereti a primér, direkt és egyszerű lelki(zős) tartalmakat, azoknak bátran ajánlható. Aki viszont József Attila verseit szereti, az nyúljon inkább a verseskötetekhez.

VALACHI ANNA: *A nő számomra rejtély*. József Attila asszonyai. Noran Libro, Budapest, 2013.

PARÁSZKA BORÓKA

Új Vörösmarty-olvasat a Bartókban

Szemet gyönyörködtető, érzelemdús előadást mutattak be a temesvári Bartók Béla gimnázium diákjai Molnos András Csaba színművész irányításával, az országos magyar olimpiászra összesereglett tanároknak és tanulóknak.

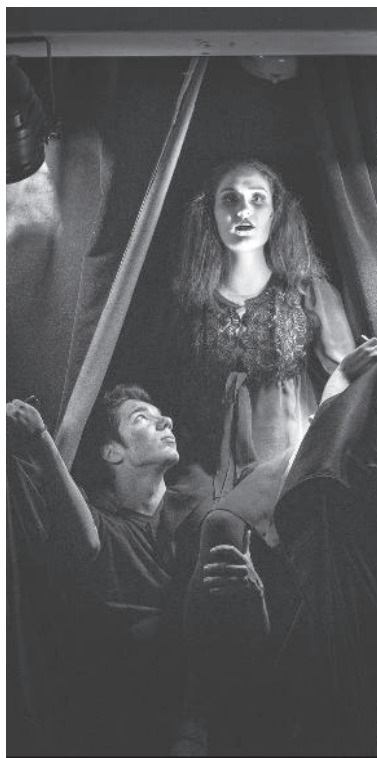
A tanárnő a zsúfolásig telt díszteremben azt mondta: rendhagyó magyaróra következik. Kérdéseket is feltett Vörösmarty Mihályról, majd felolvasta a költő Csongor és Tünde című színpadi művének a tartalmát. Színenként, ahogy illik, hogy mindenki megtudja, miről szól a mű. A legfontosabbat viszont nem közölte: amit látni fognak, a fiatalokról szól, azokról, akik az iskola padjait koptatják, kamaszszerelmeiről, szeretetről, barátságról, csínyekről, nagyozásról és arról a romlatlan szellemről, szívről, ami ennek a kornak a sajátossága. A színművet Tasnádi-Sáhy Péter átírta, áthelyezte a mába. Elegánsan és szellemesen tette rövidebbé, emésztethetővé Vörösmarty filozofikus művét. A bartókos diákok számára készült változatban ötvöződik a mai fiatalok nyelve, gondolkodása a költő veretes szövegével és nem utolsó sorban a szellemiségével.

Mai nyelven szólnak a mindennapok, és „vörösmartyul” beszélnek a szerelmesek. Mert ünnep van a szívükben, és kamaszos lendületükben is találniuk kell valamit, ami kifejezi a különleges érzelmeket.

Mai nyelven szólnak a mindennapok, „vörösmartyul” a szerelmesek

Az előadás nagyszerűsége köszönhető a szerző és rendező pontos elképzelésének, a fiatalok tehetséges, őszinte és fegyelmezett játékának

Fegyelmezett játék jellemzi az előadást

Molnos András Csaba a temesvári Csiky Gergely Színház művésze állította színpadra a Csongor és Tünde eme legújabb változatát. Gyönyörűsége. Az előadás minden pillanata öröm. Az alkotók kamaszává váltak maguk is. Az író a szóval, a rendező a játékkal mutatta meg a kamaszok keserves útját önmaguk és társaik felé. Játékosan és szellemesen, megőrizve az eredeti mű mélységeinek jó részét, színházi nyelven meséltek az akadályokról, a kételyekről, melyek felnőtté vá-

láshoz vezető útjukat kísérik. Olyan színházi nyelven, amely képes egyszerre nevetetni és meghatni.

Nagyon lehetett nevetni az IT szakember – Kalmáron, a hittérítő – Tudóson, a politikus – Fejedelmen (az előadás egyik legsikerültebb jelenete), a diszkótyúk – Ledéren, a három útépítő munkás – Ördögfiókán, a nagyozó Balgán. Nem lehetett nem odafigyelni az Éj királynője monológjaira, Vörösmarty szépen előadott szövegére. A szép a legmegfelelőbb jelző a két szerelmes fiatal, Csongor és Tünde párbeszédeire, jeleneteire, s bizony titokban előkerültek a zsebkendők, amikor az utolsó képben a megfogják egymás kezét. Tökéletes színházi pillanat.

Az előadás nagyszerűsége köszönhető a szerző és rendező pontos elképzelésének, a fiatalok tehetséges, őszinte és fegyelmezett játékának.

Dicséretet érdemel a zenei válogatás: minden jelenetnek megvolt a maga dala és dallama, kiemelte a pillanatok lényegét, jellemezte a szereplőket. Olyan dalok csendültek fel, melyeket a fiatalok hallgatnak, lelkiállapotukat érzékelteti. Nem utolsó sorban elismerés illeti a két hangtechnikust, hozzáértésükért. Színész ember jegyezte meg: sok színház örülne ilyen szakembereknek.

Szívet és lelket melengető volt ez az este a Bartókban.

SIMON JUDIT

Csoma Judit vendéjátéka Temesváron

Keserű időutazás az Aranykorba

Fontos előadást hozott Temesvárra a Csíky Gergely Színház. Dan Lungu, az egyik legismertebb román szerző *Én egy kommunista nyanya vagyok* (*Sînt o baba comunista!*) című regényének színpadi változatát. A monodramát a budapesti Csoma Judit játssza nagyszerűen. Az előadás, melyet a Katona József Színházban mutattak be, szembenézés az elmúlt rendszerrel, és önmagunkkal, akik voltunk és akik lettünk. SIMON JUDIT írása.

Ül a nappaliban és varrogat. Típusnappali, egyenbútorokkal, amilyen bármelyik tömbház lakásában lehetne.

Megszólal a bakelit telefon, az asszonyt lánya hívja Kanadából, hogy az ott élő románok nevében megkérje: szavazzon a demokráciára, a demokratákra, nem a kommunistákra. Valamikor a 90-es évek elején járunk egy romániai városban. Az asszony csodálkozik. Ő nem tudja, kire voksoljon, de azt tudja, vagy tudni véli, hogy akkor, a másik rendszerben jobb volt. A lánya leteszi a telefont. Nem értik egymást. Emilia Apostoae, nyugdíjas fémipari szakmunkásnő elkezd magyarázni, önmagának s nekünk, hogy miért is volt jobb. Rózsaszín nájlön köntösben tesz-vesz, belekanalaz a joghurtba, a másik barna, agyagcsészéből iszik egy korty vizet.

Mintha Floricát látnám, ő konfekciógyárban dolgozott 30 évet. Faluról jött, mint Emilia, kétszobás

Emiliát és társait nevezik a rendszer-váltás vesztesei-nek, akik nem tudtak talpra állni. Nem szereti a demokráciát, a választásokat, mert „bárki nyer, úgys lopni fog”

Emilia Apostoae szerepében Csoma Judit színművész

lakásában felnevelte a három gyermekét, és azt mondja, akkor jobb volt. Mintha az ő bútorait hozták volna a színpadra, mintha az ő csészéből inna Emilia. Csak a falak mások. Itt sötétkék alapon sárga és piros virágos otthonka, egyik zsebében a szentképpel, ami mögé a pártkönyvét rejtette, másikkban törlőruhával alkotja a szoba falát. Otthonkás egyenvilág.

A mintha-világ emléke A csúf terítés asztal mellett Emilia mesélni kezd, elmondja mindazt, amit a lánya nem akar meghallgatni. Eb-

ben az életben, ebben a szövegben Csoma Judit őszinte játékában benne van az egész Ceaușescu-éra, ama bizonyos aranykorszak. Minden iszonyatával, amit nem tudott, vagy nem akart észrevenni a faluról, a trágyahordás elől elmenekült asszony. „Városi nő akartam lenni, és sikerült” – tudatja örömmel. Számára ez a megvalósítás, az előrelépés, ami a lánya számára a mérnöki diploma, s a kanadai élet.

Beteljesült álma a város, ahol gyárban dolgozott, kapott lakást és „butélliát”, igaz, a gázpalack-kiutalásra a szekus is áldását kellett adja.

Budapesti Katona József Színház

Dan Lungu: Egy komcsi nyanya vagyok

Kosza Gabriella fordítása nyomán

Színpadra alkalmazta: Török Tamara és Csoma Judit

Emilia Apostoae: Csoma Judit

Alice hangja: Jordán Adél

Munkatársak: Máté Gábor, Keresztes Tamás, Tóth Judit, Balázs Krisztián, Cziegler Balázs

Adta, mert párttag volt, jó munkás. A gyárba minden olyan volt *mintha*, a munka, a minőség, a kommunizmus. Ez őt nem zavarta. Neki megvolt mindene.

Az emberek tudtak élni szabadság nélkül. Minden más került valahogy. Tudni kellett szerezni ennivalót, ruhát, benzint. Ő mindig szerzett. Akkor pénz is volt városban.

Utazni is utaztak, bejárták a kólostorokat, kirándultak, még Bulgáriába is eljutottak egyszer. A hegyek mindenhol egyformák, minek külföldre menni – mondja, és méltatlankodik, most minden van, csak pénz nincs. Semmi sincs.

Emiliát és társait nevezik a rendszerváltás veszteseinek, akik nem tudtak talpra állni. Nem szereti a demokráciát, a választásokat, mert „bárki nyer, úgyis lopni fog”.

A történet Romániában játszódik, de ami elhangzik, a volt szocialista tábor bármelyik országában érvényes lehet. Az asszony nem érti, hogyan lehetett a részlegen a legrészegesebb, legszókimondóbb, legrokonszenvesebb öreg kolléga a besúgó.

Kulcsmondat: a párttitkárból szerzetes lett. A dogmáktól nehéz szabadulni, ha lehet egyáltalán. Mert a dogma, a rend, a kényszerfegyelem felment a felelősség alól. Tenni kell, amit mondanak. Hogyan is lehet ezt nem megérteni? – ismételteti.

Az asszonyt saját élete foglalkoztatja. Háborog, hogy a férje munkahelye megszűnt, vissza kellett men-

Kulcsszavak és kulcsmondatok hangzanak el az előadásban boldogságról, szabadságról, reményről, reményvesztettségéről

FOTÓK:

KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ

jen a faluba. Amikor hazajön, mindig trágyszagú. „Fiatalok voltunk! Boldogok voltunk! Szép volt! Két évvel a forradalom után el kellett adjuk az autót! A benzin egyre drágult, másra kellett a pénz. Most még egy rollert se tudnék venni” – idézi a múltat. Aztán miután volt munkatársnője, akinek boltja van, elmondja, milyen iszonyatosnak látta ő az elmúlt rendszert, Emilia egy pillanatra megáll: „Boldog voltam?” – kérdezi önmagától halkán, s az én szememet is elönti a könny. Mert nem tudom, hogy ez az asszony mire is vágyik vissza, de ez a mondat azt erősíti meg bennem, hogy a fiatalságára. A múltat megszépíti az idő.

Nem alakít, megél Kulcsszavak hangzanak el az előadásban bol-

dogságról, szabadságról, reményről, reményvesztettségéről. A szöveg nem csak a kommunizmusról szól. Hanem mindarról, amit gondoskodó államnak nevezünk, a demagógiáról, a látszateletről. A szó és tett közötti különbségről. Szembenézés ez a múlttal és azzal is, hogy kik voltunk és kik lettünk mi, ti, ők.

Bármennyire fontos a darab szövege, az előadás Csoma Judit játékatól lett megrendítően hiteles. Őszinte, eszköztelen, ökonomikus játéka, tökéletes szövegértelmezése, arcának rezdülései, tekintetei átváraszolnak abba a korba, amelyben dehogyan volt jobb, csak fiatalok voltunk. Csoma nem alakítja az asszonyt, hanem megéli minden pillanatát múltban és jelenben. Szeretni lehet, sajnálni kell az ő Emiliáját, aki keserű humorral kiáltja ki magát kommunista nyanyának. Nagy színészek képesek csak arra, hogy egymagukban a színpadon hol nevetessenek, hol torokszorítón drámaiak legyenek. Csoma képes rá.

Az előadás nagyszerűségét az is bizonyítja, hogy a Katona Sufniban hónapokkal előre nem lehet jegyet kapni rá. Mert hol máshol mutathatták volna ezt be, mint a Katonában, abban a színházban, amely mindig ellátja a legfontosabb feladatot: megmutat minket önmagunknak, a társadalomnak. Nem mindig tetszik, amit látunk, de szembe kell néznünk vele. Csoma Judit előadása mindkét országban egyaránt hat. Mert, amit elmond, annak a mában is vannak konnotációi.

Sziget a világ végén 30.

A jövőre vonatkozó gondolattal, s egy alig ismert film bemutatásával zárul KRÁLIK LÓRÁND sorozata a Húsvét-szigetről.

A madárember-versenyeknek, a moaik állításának, általában a Húsvét-sziget kulturális értékeinek állít emléket a *Rapa Nui – A világ közepe* című amerikai film, amelyet 1994-ben forgattak. (Magyar címe téves, hiszen a távoli földdarabot a világ köldöke kifejezéssel szokták illetni – szerk. megj.) Rendezője és forgatókönyvírója Kevin Reynolds volt, producere Kevin Costner és a hawaii, valamint kínai gyökerekkel rendelkező, akciófilmekből ismert Jason Scott Lee főszerepe is a film sikerét jósolta. Ennek ellenére a produkció hatalmas bukás volt: a 20 millió dolláros költségvetés ellenére alig néhány százezer dollár bevételt hozott készítőinek. A fanyalgó kritikák miatt a közönség elkerülte a mozikat, s a játékfilm méltatlanul került az archívumok poros polcaira. Nem is emlékszem, hogy az elmúlt 20 évben bármely csatorna műsorára tűzte volna, pedig azt a kritikusok is elismerik, hogy a film dokumentarista jellegű, hiteles. Az egyetlen nem történelem hű elem az, hogy néhány évtized telt el a kőszobor-állítások megszűnése, valamint a sziget erdeinek kiirtása, a hosszú- és rövidfülűek közt lezajló polgárháború, valamint a madárember-kultusz megjelenése között.

A Húsvét-sziget lakóinak története még ma is többnyire feltevésekre hagyatkozik.

A rapanuik újra felfedezték gyökereiket, miközben a jövőjük is érdekli őket

Rapanui Rómeó és Júlia A filmet az eredeti helyszínén, a Húsvét-szigeten forgatták, s ezt a helyiek ma is felelmegetik. A forgatás ideje alatt az időjárás hűvös volt, s a korhű öltözetben levő színészek a forgatási szünetekben kabátot viseltek. A forgatókönyvíró ragaszkodott a történelmi tényekhez, logikus magyarázatot adott a moaik építési, szállítási módjára, a növényzet kiirtására, a sziget túlnépesedésére, sőt a film végén a szigetről elhajózó szerelmespárral az 1500 kilométerre található Pitcairn-sziget őslakóinak eredetére is magyarázatot kívánt adni, akik genetikai állománya szinte azonos a rapanuikéval. A cselekmény egy polinéziai Rómeó és Júlia történet, ahol a két szerelmet a társadalmi konvenciók miatt próbálják szétválasztani. A férfi (Noro), akit Jason Scott Lee alakít, végül a madárember-versenyen nyeri el a sziget királya címét és az uralkodó kaszthoz tartozó szerelme kezét, ám a fondorlatok miatt menekülnie kell a hosszúfülűek főnökének haragja elől.

A film erőnye, hogy több ezer kilométeres távolságból is megismerheti velünk a szigetet. Mivel napokkal odautazásom előtt néztem meg, a sziget egy-egy pontján gyakran bevillantak a film kockái, s a hozzájuk kapcsolódó történet.

Jobb-e önállóan? A Húsvét-sziget lakóinak története ma is több-

nyire feltevésekre hagyatkozik. Mindazonáltal a rapanuikat nem sorolhatjuk a történelem nélküli népek kategóriájába, akiknek nem volt saját államuk, arisztokráciájuk. Ráadásul a Polinéz szigetvilágban egyedülként rendelkeztek önálló írással, s a híres rongorongó táblák megfejtése a jövőben sok talányra adhat választ. Az egyik ilyen az az ökológiai katasztrófa, amelyről ma is sokat vitatkoznak, az iskolákban a szigetet szinte mindenütt a fenn tartható fejlődés egyik leghíresebb ellenpéldájaként emlegetik. Néhány hónapja látott napvilágot egy honolulu régész, Mara Mulrooney elmélete, mely alapján a sziget fáinak letarolása nem okozott ökológiai egyensúly-bomlást. Ez az elmélet vitatható, ugyanis több bizonyíték van az ellenkezőjére. Tény, hogy a sziget mai lakóit ez kevésbé foglalkoztatja. Őket a jövőjük érdekli, ami kapcsán egyre több kérdés vetődik fel. A világ legszigeteltebb földdarabján élő rapanuik most fedezik fel újra ősi kultúrájukat, nyelvüket. S felteszik maguknak a kérdést: hogyan tovább, Chilével vagy önállóan? Ugyan vonzó az önállóság is, de ott a Melanéziában fekvő Vanuatu sziget ellenpéldája, ahol az önállóság 90 százalékos munkanélküliséghez és modernkori ökológiai katasztrófához vezetett. Egy újabb összeomlást még a Világ köldökének társadalma sem tudna átvészelni.

Kolozsvári Állami Magyar Színház

www.biletmaster.ro

Április 25-én, péntek este 7 órakor
Móricz Zsigmond
Nem élhetek muzsikaszó nélkül
nagytermi előadás
Rendező: Hatházi András

Április 26-án, szombat este 8 órakor
Alekszandr Ivanovics Vvegyenszkij
Ivanovék karácsonya
stúdióteremben
Rendező: Urbán András
CSAK 18 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Április 29-én, kedd este 8 órakor
Johannes von Tepl
A földműves és a halál
stúdióteremben
Rendező: Mihai Măniuțiu
CSAK 14 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Április 30-án, szerda este 8 órakor
Georg Büchner: Leonce és Léna
Rendező: Tompa Gábor

MIT HOZOTT AZ UNIÓ ERDÉLYNEK?

Hét év alatt
8,3 milliárd
euró jött Erdélybe.

Ez **3500 euró**
pluszt jelent minden
erdélyi családnak.

1,5 milliárd euró
ivóvíz- és szennyvízrendszerekre

462 millió euró
környezetkímélő szeméttárolókra

650 millió euró
városaink modernizálására

400 millió euró
utak felújítására

Ha erős európai képviseletünk lesz,
bele tudunk szólni a további fejlesztésekbe.

Május 25-én erről döntünk.